

NPC

Network of Parliamentary Committees
on Economy Finance and European
integration of Western Balkans

Center for Economic Analyses

WESTMINSTER
FOUNDATION FOR
DEMOCRACY

ПАРЛАМЕНТАРЕН НАДЗОР

НАД ПОЛИТИКИТЕ ЗА КОНКУРЕНТНОСТ,
ДРЖАВНА ПОМОШ И ПРИВЛЕКУВАЊЕ СТРАНСКИ
ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ ВО ЗЕМЈИТЕ
ОД ЗАПАДЕН БАЛКАН

ПРИРАЧНИК ЗА
ПРАТЕНИЦИТЕ И
ПАРЛАМЕНТАРНИОТ
ПЕРСОНАЛ
Март 2014

Објавено од:

Автори:

Д-р. Марјан Николов, постар експерт
Г-ѓа. М.р. Кристина Цуцулоска, помлад експерт
Г-ѓа. Весна Гарванлиева, економист во ЦЕА

Центар за економски анализи - ЦЕА
Бул. Јане Сандански 63/3
1000 Скопје
Република Македонија

info@cea.org.mk
www.cea.org.mk

Институт за европски политики (ИЕП) Скопје
Дебарца 6
1000 Скопје
Република Македонија

contact@epi.org.mk
www.epi.org.mk

Содржина

Организација за економска соработка и развој: Зошто овој прирачник?	4 5
ПРВ ДЕЛ	
ПОЛИТИКА ЗА КОНКУРЕНТНОСТ И ДРЖАВНА ПОМОШ	6
Политика за конкурентност .	7
Земјите од западен балкан: Преглед	10
Албанија	10
Босна и Херцеговина	10
Косово *	11
Македонија	12
Црна Гора	12
Србија	13
Државна помош	14
Земјите од западен балкан: Преглед	16
Албанија	16
Босна и Херцеговина	16
Косово *	17
Македонија	18
Црна Гора	18
Србија	19
ВТОР ДЕЛ	
СТРАНКИ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ И ДРЖАВНА ПОМОШ	22
Дефиниција на СДИ и државна помош	22
Како се дефинирани СДИ?	23
Како е дефинирана државната помош во ЕУ?	23
Земјите од западен балкан: Преглед	23
Албанија	24
Босна и Херцеговина	27
Косово *	30
Македонија	33
Црна Гора	36
Србија	39
Практични насоки за подобрување на парламентарниот надзор	42
А. Политика за конкурентност и државна помош во државите на Западен Балкан	42
В. СДИ и државна помош во државите на Западен Балкан	42
Наводи	44

Список кратенки:

АИРА	Агенција за инвестициски развој на Албанија
АОФИ	Агенција за осигурување и финансирање на извозот на Србија
БиХ	Босна и Херцеговина
ЕБРД	Европска банка за реконструкција и развој
ЕК	Европска комисија
ЕУ	Европска унија
ФБиХ	Федерација на Босна и Херцеговина
АПСИ	Агенција за промоција на странски инвестиции на Босна и Херцеговина
СДИ	Странски директни инвестиции
БДП	Бруто домашен производ
МФС	Меѓународна финансиска соработка
АПИК	Агенција за промоција на инвестициите на Косово
КЗК	Комисија за заштита на конкуренцијата на Македонија
ЕЛС	Единица на локалната самоуправа
АПИЦГ	Агенција за промоција на инвестиции на Црна Гора
П	Пратеник
ЗЧ	Земја-членка
ОЕЦД	Организација за економска соработка и развој
РС	Република Српска
ДСА	Договор за стабилизација и асоцијација
АПИИС	Агенција за инвестиции и промоција на извозот на Србија
МСП	Мали и средни претпријатија
ТИРЗ	Технолошко- индустриски развојни зони
ДФЕУ	Договор за функционирање на Европската Унија
УСД	Американски долар
ДДВ	Данок на додадена вредност

Зошто овој Прирачник?

Целта на овој прирачник е да им помогне на пратениците и парламентарниот персонал да го разберат концептот на политиката за конкурентност и државна помош, обрските што произлегуваат од Договорот за стабилизација и асоцијација (ДСА) и да овозможи нивно вклучување во извршувањето на надзорната улога на Парламентот во овие теми.

Првиот дел од прирачникот дава преглед на законодавството за поглавјето посветено на политиката за конкурентност, административните структури што се неопходни за усогласувањето со законодавството, врските со ДСА, барањата на ЕУ за ова поглавје, како и преглед на институционалната поставеност и конечно улогата на Парламентот во надзорот и контролата на политиката за конкурентност и државна помош од земјите од Западен Балкан.

Целта на овој прирачник, исто така, е да им помогне на пратениците и парламентарниот персонал да го зголемат своето ниво на разбирање како земјите конкурираат во привлекувањето на странски директни инвестиции (СДИ) и кои инструменти ги користат за да го направат тоа.

Вториот дел од прирачникот дава информации за секоја од земјите, анализирајќи ги основните економски показатели, како што е БДП и СДИ во периодот од 2008 до 2012 година, со преглед на законодавството, институциите и политиките за привлекување СДИ. Прирачникот, исто така, дава подетални информации за политиките за државната помош и конкурентност и за улогата на Парламентот во контекст на привлекување СДИ. За секоја земја претставуваме студии на случај за СДИ.

Прирачникот го завршуваме со практични упатства за подобрување на парламентарниот надзор над политиката за конкурентност, државната помош и привлекувањето СДИ.

Со почит,

Д-р. Марјан Николов

ПРВ ДЕЛ

**ПОЛИТИКА ЗА КОНКУРЕНТНОСТ
И ДРЖАВНА ПОМОШ**

Политика за конкурентност

Општи забелешки

Политиката за конкурентност што ја наложува Европската комисија (ЕК) има директно влијание врз секојдневниот живот на граѓаните на Европската Унија (ЕУ)¹. Клучната цел на оваа политика е да се зачува и да се развива состојба на ефективна конкурентност на заедничкиот пазар, преку влијание врз структурата на пазарите и однесувањето на учесниците на тие пазари. Барањето за фирмите да бидат конкурентни едни со други ги промовира иновациите, ги намалува трошоците за производство, ја зголемува економската ефикасност и како последица на тоа, ја подобрува конкурентноста на Европската економија. Стимулирани од конкурентноста, претпријатијата нудат производи и услуги што се конкурентни од аспект на цената и квалитетот. Понатаму, поголема конкурентност овозможува потрошувачот да може да избере од широк опсег производи и услуги по пониски цени.

Најдобар начин да се гарантира економска слобода е строгата примена на политиката за конкурентност. Економската слобода, во рамките на соодветна регулаторна рамка, претставува предуслов за развојот на слободното општество. Според тоа, слободата за конкурентност е јавна слобода. Таа не влијае само на економското опкружување, туку, исто така и на организацијата на општеството во целост. На овој начин политиката за конкурентност е политика за „луѓето“².

Законодавството поврзано со политиката за конкурентност ги опфаќа политиките противitrustови и политиките за контрола на државната помош³. Тоа ги вклучува правилата и постапките за борба против неконкурентно однесување на претпријатијата (рестриктивни договори помеѓу претпријатија и злоупотреба на доминантната положба), за контрола на спојувањата помеѓу претпријатија и спречување владите да доделуваат државна помош што ќе ја наруши конкурентноста на внатрешниот пазар. Во општи рамки, правилата за конкурентност се директно применливи за цела ЕУ и земјите-членки мора целосно да соработуваат со ЕК за нивното спроведување. Законодавството за конкурентност се основа на членот 37 (Државни монополи од комерцијален карактер), членовите 101-105 (Правила што се применливи за претпријатија), членот 106 (Јавни претпријатија и претпријатија со посебни или ексклузивни права) и членовите 107-109 (Правила применливи за државната помош) од Договорот за функционирањето на Европската Унија (ДФЕУ)⁴.

Два столба од политиката за конкурентност на ЕК

1

Правила поврзани со претпријатија:

- Договори против конкурентност
- Практики на злоупотреба
- Контрола на спојување и аквизиција

2

Правила поврзани со земјите-членки:

- Државни монополи од комерцијален карактер
- Посебни и ексклузивни права
- Контрола на државната помош

ДФЕУ во своите принципи утврдува дека земјите-членки треба да усвојат економска политика „која ќе се спроведува во согласност со принципот на економија на отворен пазар со слободна конкурентност“. Политиката за конкурентност наложува прецизна цел, а тоа е одбрана и развој на ефективна конкурентност на заедничкиот пазар. Таа се фокусира на четири главни области:

- Елиминација на договорите кои ја ограничуваат конкурентноста и злоупотребата на доминантната положба (на пр. договори за фиксирање цени меѓу конкурентите);
- Контролата на спојувања меѓу фирми (на пример, спојување помеѓу две поголеми групации, кое резултира со нивна доминантна положба на пазарот);

- Либерализација на монополските економски сектори (на пример, телекомуникациите);
- Контрола на државната помош (на пример, забрана за државен грант наменет за фирма загубар за да се одржи во функција, иако нема никакви шанси за опоравување.)

Оправданоста за регулирање на односите меѓу претпријатијата е во тоа што одредени договори меѓу нив ја нарушуваат конкурентноста. На пример, договорот за цени (картел) каде што фирмите фиксираат ценовни нивоа, така што корисниците не можат да ја искористат конкурентноста помеѓу добавувачите, со цел да добијат конкурентни цени. Резултатот е зголемување на цените на пазарот за крајниот корисник. Картелот е група слични, независни друштва кои се здружуваат за да ги контролираат цените или да ги поделат пазарите и да ја ограничат конкурентноста. Учесниците во картелот може да се потпрат на договорениот удел на пазарот и не мора да обезбедуваат нови производи или квалитетни услуги по конкурентни цени. Поради тоа, корисниците на крајот плаќаат повеќе за помалку квалитет. Токму поради ова картелите се нелегални според законот за конкурентност на ЕУ и затоа ЕК наложува тешки парични казни за друштвата кои учествуваат во картел. Бидејќи картелите се нелегални, тие главно се тајни и не е лесно да се најде доказ за постоење на картел. Други договори како своја цел или ефект имаат утврдување на други услови за функционирање на пазарите: На пример, тие може да распределат производни квоти за фирмите или да го поделат пазарот меѓу нив. Договорите од овој тим се забранети во ЕК бидејќи ја нарушуваат конкурентноста и се штетни за различните оператори на пазарот⁵.

Третото подпоглавје на Поглавјето за политиката за конкурентност е либерализацијата. Терминот либерализација се однесува на членот 3 од ДФЕУ, кој утврдува дека активностите на ЕУ треба да вклучуваат систем што ќе обезбеди заштита на конкурентноста на внатрешниот пазар. За оваа цел, постои посебен систем за надзор во случајот со јавните претпријатија и претпријатијата на кои земјите-членки даваат посебни или ексклузивни права. Во однос на либерализацијата на специфични сектори, за нив има упатување во поглавјата за соодветните сектори.

Административни структури

Во согласност со документот „Водич за основните административни структури“ кој е потребен за спроведување на законодавството⁶, со цел зајакнување на правилата за конкурентност, т.е. правилата за рестриktivни договори, злоупотреба на доминантна положба и контрола на спојувања, кои важат и во претпристапниот и постпристапниот период, мора да се воспостави Национално тело за заштита на конкурентноста. Ова тело мора да ги има соодветните овластувања што ќе му овозможат да врши истраги за практики насочени против конкурентноста и надлежности за да може да ги прекине таквите практики, вклучувајќи и право на наложи соодветни санкции што треба да ги одвратат сторителите од активност.

Врска со Договорите за стабилизација и асоцијација

Законодавството во рамките на поглавјето за Политката за конкурентност, во голема мера, е поврзано со обврските според Договорот за стабилизација и асоцијација. Времениот договор, а потоа и ДСА, вклучуваат одредби кои се споредбени со законодавството за конкурентност на ЕУ, опфаќајќи ги договорите против конкурентност, злоупотреба на доминантната положба на пазарот и државната помош. Понатаму, тие вклучуваат посебни правила применливи за јавните претпријатија и претпријатијата со посебни и ексклузивни права и забрануваат квантитативни ограничувања за увоз од ЕУ во земјите од Западен Балкан. Договорот повикува на оперативно независни тела што ќе вршат надзор над примената на правилата за конкурентност во земјите од Западен Балкан.

¹ Политиката за конкурентност во Европа и граѓанинот, Европска Комисија, 2000г.

² Исто, види страница 6.

³ Види повеќе во Резимеа на законодавството, Конкурентност http://europa.eu/legislation_summaries/competition/index_en.htm

⁴ Договор за функционирањето на Европската Унија [Консолидирана верзија од 2012г.] [Сл. Весник С 326 од 26 октомври 2012г.]

ДСА содржи одредби за:

- Некомпатибилноста на рестриктивните договори; практики на злоупотреба и мерки за државна помош;
- Процена врз основа на извршните критериуми од законот на ЕК и
- обврската за приближување на законодавството.

Барања на ЕУ за политиката за конкурентност у

Основните барања на ЕУ за ова поглавје е постоење на:

- Соодветна правна основа (законодавство усогласено со законодавството на ЕУ);
- Соодветни капацитети за извршување (тело со соодветни човечки/финансиски ресурси) и
- уверлива (веродостојна) историја на успешно спроведување.

Институционална поставеност

Табелата подолу прикажува преглед на надлежното тело противitrust и за контрола на државната помош во секоја земја од Западен Балкан:

Земја	Надлежно тело за заштита на конкурентноста	Надлежно тело за државна помош
Албанија	Тело за заштита на конкуренцијата	Комисија за државна помош
Босна и Херцеговина	Совет за заштита на конкуренцијата	Совет за државна помош
Косово *	Тело за заштита на конкуренцијата	Комисија за државна помош
Македонија	Комисија за заштита на конкуренцијата	Комисија за заштита на конкуренцијата
Црна Гора	Агенција за заштита на конкуренцијата	Комисија за контрола на државната помош
Србија	Комисија за заштита на конкуренцијата	Комисија за контрола на државната помош

⁵Политиката за конкурентност на ЕУ и граѓанинот, Европска Комисија.

⁶Водич во Основните административни структури што се потребни за спроведување на законодавството http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/enlargement_process/accesion_process/how_does_a_country_join_the_eu/negotiations_croatia_turkey/adminstructures_version_may05_35_ch_public_en.pdf.

Земјите од Западен Балкан: Преглед

Албанија

Албанија е потенцијална земја кандидат за членство во ЕУ. Во врска со усогласувањето на законодавството со законодавството на ЕУ во областа на анти-трупостите и контролата на спојувања, Албанија има донесено закон за заштита на конкуренцијата⁷ во 2003 година, а исто така, има донесено и подзаконски акти во оваа област. Понатаму, Албанија, исто така, има усвоено Национална политика за конкурентност.

Според Извештајот за напредокот од ЕК за 2013⁸ година, ограничен е напредокот во областа на конкурентноста. Ндлежното тело за заштита на конкуренцијата ја подобри својата целокупна работа и го зголеми својот административен капацитет. ЕК забележа дека се потребни дополнителни напори за да се зголемат знаењата на правосудството од законот за заштита на конкуренцијата. Понатаму, потребно е градење на капацитети, со цел зголемување на персоналот на телото за заштита на конкуренцијата во областите на економетричка анализа и за користење информатичка и комуникациска технологија.

Институционална поставеност и улогата на Парламентот во надзорот и контролата на политиката за конкурентност

Надлежното тело за заштита на конкурентност е Управата за заштита на конкуренцијата на Албанија. Управата функционира во согласност со Законот за заштита на конкуренцијата и Политиката за конкурентност на Албанија. Во согласност со членот 18 од Законот за заштита на конкуренцијата, Управата е јавно тело кое е независно во извршување на своите задачи. Управата има статус на правен субјект и се состои од Комисија и Серетаријат. Комисијата е тело на Управата кое донесува одлуки и е составена од пет членови (член 19). Според членот 22, членовите на Комисијата се назначуваат со мнозинство гласови, во присуство на повеќе од половината од вкупниот број пратеници во Парламентот на Албанија, за период од пет години. Парламентот назначува претседавач со Комисијата. Во согласност со членот 31, Собранието одобрува годишен буџет за финансирање на Управата и овој буџет е посебна ставка во државниот буџет.

Во согласност со членот 24 од Законот за заштита на конкуренцијата, Управата е должна да поднесе извештај во рок од првите три месеци од последователната година. Ова е корисна алатка за парламентарниот надзор над политиката за конкурентност.

Босна и Херцеговина

Босна и Херцеговина (БиХ), исто така, е потенцијална земја кандидат за членство во ЕУ. Во врска со усогласувањето на законодавството со законодавството на ЕУ во областа на анти-трупостите и контролата на спојувања, БиХ има донесено Закон за заштита на конкуренцијата⁹ во 2005 година, а исто така, има донесено и подзаконски акти врз основа на овој закон.

Според Извештајот за напредокот од ЕК за 2013¹⁰ година, Законот за заштита на конкуренцијата на БиХ се уште треба да се усогласи со европското законодавство во областа на анти-трупостите и спојувањата. Активностите на Советот за заштита на конкуренцијата се фокусира на спојувањата и злоупотребите на доминантните положби на пазарот. Се направија измени во врска со субјектите во Законот за трговски друштва, при што се овозможи примена на европските принципи за конкурентност за јавните претпријатија и претпријатијата на кои се доделени посебни и ексклузивни права. Направен е одреден напредок во областа на конкурентноста. Треба да се направат понатамошни напори за да се подобри тековното законодавство против трупостите и да се подобри административниот капацитет на Советот за заштита на конкуренцијата.

⁷Закон за заштита на конкуренцијата <http://www.caa.gov.al/laws/read/id/68>.

⁸Извештај за напредокот на Албанија од 2013 година http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/1_rapport_2013.pdf.

⁹Закон за заштита на конкуренцијата <http://bihkonk.gov.ba/en/category/legislation/competition-act>.

¹⁰Извештај за напредокот на Босна и Херцеговина од 2013 година http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/ba_rapport_2013.pdf.

Институционална поставеност и улогата на Парламентот во надзорот и контролата на политиката за конкурентност

Надлежното тело за заштита на конкуренцијата е Советот за заштита на конкуренцијата (СК) кој е основан на државно ниво (на ниво на БиХ). Функциите на Советот се утврдени со Законот за заштита на конкуренцијата. Врз основа на членот 20 од Законот, во рамките на организациската структура на Советот за заштита на конкуренцијата на БиХ има канцеларии за заштита на конкуренцијата на ФБиХ и РС како организациски единици надвор од седиштето. Советот е одговорен за спроведување на законодавството и има донесено повеќе одлуки, заклучоци и мислења за концентрацијата, спојувањата, рестриктивните договори, злоупотреба на доминантна положба, итн. Според членот 21, Советот е независно тело со својство на правен субјект. Членовите на Советот се назначуваат на следниот начин: 3 членови се назначуваат од Советот на министри на БиХ, 2 члена од Владата на ФБиХ и 1 член од Владата на РС. Советот на министри на БиХ го назначува претседателот на СК од членовите на СК (член 22).

Во согласност со членот 25 од Законот за заштита на конкуренцијата, Советот има обврска да поднесува годишен извештај до Советот на министри на БиХ.

Според институционалната поставеност на надлежното тело за заштита на конкуренцијата на БиХ, членовите на Советот за заштита на конкуренцијата се назначуваат од извршниот дел од владата и СК поднесува годишен извештај за Советот на министрите на БиХ. Поради тоа, нема доволно инструменти за парламентарен надзор над политиката за конкурентност.

Косово*¹¹

Косово* е дел од процесот за стабилизација и асоцијација. Во врска со усогласувањето на законодавството со законодавството на ЕУ во областа на анти-трупостите и контролата на спојувања, Косово* има донесено закон за заштита на конкуренцијата¹² во 2010 година, а исто така, има донесено и подзаконски акти во оваа област.

Според Извештајот за напредокот од ЕК за 2013¹³ година, усвоено е имплементациско законодавство во областа против трупости. Надлежното тело за заштита на конкуренцијата на Косово* усвои неколку одлуки и има објавено необврзувачки мислења и препораки до владата за конкретни предлог-закопи и одлуки. ЕК ја забележа потребата од понатамошно градење капацитети на управата, поврзано со стручноста и искуството на нејзиниот персонал. Управата се наоѓа во зградата на Парламентот и сè уште нема сопствени простории. Понатаму, потребно е подобрување со управувањето со телото и неговите постапки. Овие недостатоци се сериозни ограничувања за спроведувањето на активностите на ова тело. Тие треба да бидат приоритет за решавање. Треба да се направат напори за зголемување на свеста за правилата за конкурентност и нивна промоција. Спроведувањето на политиката против трупостите и спојувањата е сè уште во рана фаза.

Институционална поставеност и улогата на Парламентот во надзорот и контролата на политиката за конкурентност

Надлежното тело за заштита на конкурентност е Управата за заштита на конкуренцијата на Косово. Управата функционира во согласност со Законот за заштита на конкуренцијата. Во согласност со членот 24 од Законот за заштита на конкуренцијата, Управата е јавна институција, независна во вршењето на своите задачи кои се утврдени со Законот за заштита на конкуренцијата и е одговорна за својата работа пред Парламентот. Управата има статус на правен субјект. Статутот на Управата го одобрува Парламентот. Според членот 25 од Законот, колегиумот што управува со работатата на Управата е Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) составена од пет членови од кои едниот е Претседателот на комисијата.

¹¹Овој назив не ги вклучува мислењата за статусот и е во согласност со UNHCR 1244 и мислењето на Меѓународниот суд на правдата во врска со Декларацијата за независност на Косово.

¹²Закон за заштита на конкуренцијата, <https://ak.rks-gov.net/?cid=2,20>.

¹³КИзвештај за напредокот на Косово од 2013 година http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package_brochures/kosovo_2013.pdf.

Во согласност со член 28 од Законот, КЗК има обврска да поднесе годишен извештај за работата на Управата до Праламентот, најдоцна до 31 март во годната што следи. Ова е корисна алатка за парламентарниот надзор над политиката за конкурентност.

Македонија

Република Македонија е земја- кандидат за членство во ЕУ. Во врска со усогласувањето на законодавството со законодавството на ЕУ во областа на анти-трупостите и контролата на спојувања, Македонија има донесено Закон за заштита на конкуренцијата¹⁴ во 2010 година, а исто така, има донесено и подзаконски акти во оваа област.

Според Извештајот за напредокот од ЕК за 2013¹⁵ година, се забележува мал пад во успешното работење на Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК). Во напредна фаза се подготовките во областа против трупостите, вклучувајќи ги и спојувањата. Забележан е добар напредок во областа на политиката за конкурентност. Воспоставена е законодавна рамка и продолжува да се подобрува спроведувањето. Остануваат ограничени буџетските средства наменети за КЗК. Бројот на персоналот е соодветен, меѓутоа треба да се зголеми ефикасноста. Во целина, има напредок во подготовките во оваа област.

Институционална поставеност и улогата на Парламентот во надзорот и контролата на политиката за конкурентност

Надлежното тело за заштита на конкуренцијата е Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК). Комисијата функционира во согласност со Законот за заштита на конкуренцијата. Во согласност со членот 26 од Законот за заштита на конкуренцијата, КЗК е независно државно тело со статус на правен субјект. КЗК има претседател, четворица членови и експертска служба. КЗК е независно тело во вршењето на своите задачи и во усвојувањето на одлуките. КЗК е одговорна за своето работење пред Парламентот и најдоцна до 31 март треба да поднесе годишен извештај за својата работа. Ова е еден од начините за следење на активностите на КЗК и за конкурентноста и за државната помош и е корисна алатка за парламентарен надзор над овие политики. Според членот 27 од Законот, членовите на КЗК се назначуваат на предлог од Парламентарната комисија за избор и номинирање од страна на Собранието на Р. Македонија.

Црна Гора

Црна Гора е земја – кандидат која ги започна преговорите за членство во ЕУ. Во врска со усогласувањето на законодавството со законодавството на ЕУ во областа на анти-трупостите и контролата на спојувања, Црна Гора има донесено Закон за заштита на конкуренцијата¹⁶ во 2012 година, а исто така, има донесено и подзаконски акти во оваа област.

Според Извештајот за напредокот од ЕК за 2013¹⁷ година, во областа против трупостите и спојувањата, новиот закон за заштита на конкуренцијата, со кој понатаму се направи усогласување на националното законодавство со европското, стапо во сила во октомври 2012 година. Исто така, усвоени се и подзаконски акти. Новата Агенција за заштита на конкуренцијата (АЗК) беше основана во февруари 2013 година и почна да функционира во март. Се зголеми бројот на персоналот кој работи на предметите. Не е забележано подобрување во делот на спроведувањето во Црна Гора, главно поради фокусот на реорганизација на активностите на новата Агенција. Треба да се зајакне капацитетот на правосудството за работа со сложени предмети од областа на конкурентноста.

Институционална поставеност и улогата на Парламентот во надзорот и контролата на политиката за конкурентност

Надлежното тело за заштита на конкуренцијата е Агенцијата за заштита на конкуренцијата (АЗК). Агенцијата функционира во согласност со Законот за заштита на конкуренцијата. Во согласност со членот 19 од Законот за заштита на конкуренцијата, Агенцијата е независно тело со статус на правен субјект. Агенцијата има обврска на својата интернет страница да објавува извештај за своите активности во претходната година и годишен финансиски извештај во кој ќе биде вклучен и ревизорскиот извештај. Според членот 20 од Законот, Агенцијата е одговорна за своето работење пред Владата на Црна Гора. Во согласност со членот 21, Агенцијата ја раковои директор кој го назначува Владата.

Според институционалната поставеност на надлежното тело за заштита на конкуренцијата на Црна Гора, директорот на Агенцијата за заштита на конкуренцијата го назначува извршниот дел од владата. Исто така, АЗК е одговорна за своето работење пред Владата. Поради тоа, нема доволно инструменти за парламентарен надзор над политиката за конкурентност.

Србија

Србија е земја – кандидат која ги започна преговорите за членство во ЕУ. Во врска со усогласувањето на законодавството со законодавството на ЕУ во областа на анти-трупостите и контролата на спојувања, Србија има донесено Закон за заштита на конкуренцијата¹⁸ во 2009 година, а исто така, има донесено и подзаконски акти во оваа област.

Според Извештајот за напредокот од ЕК за 2013¹⁹ година, во областа против трупостите и спојувањата, останува ограничен капацитетот на Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК). Треба да се зајакне капацитетот на правосудството за работа со сложени предмети од областа на конкурентноста. Треба да се вложат напори и за промоција на конкурентноста. Нема напредок во областа на конкурентноста. Во врска со либерализацијата во одредени сектори, повеќе српски претпријатија, фактички и правно, продолжуваат да уживаат посебни и ексклузивни права, на пример, во областа на транспортот, инфраструктурата, поштенските услуги, телекомуникациите, радиодифузијата, земјоделството, заштитата на животната средина и до одреден степен, во енергетиката. Треба да се направат дополнителни напори за да се направи придвижување кон пазарна либерализација во согласност со европското законодавство.

Институционална поставеност и улогата на Парламентот во надзорот и контролата на политиката за конкурентност

Надлежното тело за заштита на конкуренцијата е Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК). Функциите на Комисијата се утврдени со Законот за заштита на конкуренцијата. Во согласност со членот 20 од Законот за заштита на конкуренцијата, КЗК е независна и автономна организација со јавни надлежности и има статус на правен субјект. КЗК е независно тело и самостојно се финансира. КЗК е одговорна за своето работење пред националното собрание, каде што поднесува годишен извештај за своето работење до крајот на февруари од тековната година за претходната. Ова е корисна алатка за парламентарниот надзор над политиката за конкурентност.

¹⁴Закон за заштита на конкуренцијата <http://www.kzk.gov.mk/eng/law.asp>.

¹⁵Извештај за напредокот на Македонија за 2013 година http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/mk_rapport_2013.pdf.

¹⁶Закон за заштита на конкуренцијата http://unctad.org/sections/ditc_ccpb/docs/ditc_ccpb_ncl_Montenegro_en.pdf.

¹⁷Извештај за напредокот на Црна Гора за 2013 година http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/mn_rapport_2013.pdf.

¹⁸Закон за заштита на конкуренцијата <http://www.kzk.org.rs/en/zakon-2>.

¹⁹Извештај за напредокот на Србија за 2013 година http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/

Државна помош

Општи забелешки

Во согласност со членот 87(1) од ДФЕУ, државната помош, во принцип, не е компатибилна со заедничкиот пазар. Според членот 88 од ДФЕУ, ЕК има задача да ја контролира државната помош. Овој член, исто така предвидува земјите-членки однапред да ја информираат ЕК за планот за доделување државна помош („барање за известување“). Мерката за доделување државна помош ги исполнува следните критериуми:

(а) Трансфер на државни средства: Правилата за државна помош ги опфаќаат само мерките за трансфер на државни средства (вклучувајќи национални, регионални или локални тела, јавни банки и фондации, итн.) Понатаму, помошта не мора да ја даде Државата. Може, исто така, да биде дадена од приватно или јавно тело што ќе го назначи државата. Второто се однесува на случаи каде што приватна банка добива овластување да раководи со државна шема за поддршка на МСП. Финансиските трансфери што претставуваат помош може да бидат во повеќе форми: Не само грантови или работи на каматни стапки, туку исто така, кредитни гаранции, надомести за забрзани депрецијации, капитални инјекции, итн.;

(б) Економска предност: Помошта треба да претставува економска предност што претпријатието не би ја добило при нормалното работење. Помалку очигледни примери за трансакции што го исполнуваат овој услов се следните: кога фирма купува/изнајмува земјиште во јавна сопственост за цена помала од пазарната; кога друштво продава земјиште на Државата по цена повисока од пазарната; кога друштвото има привилегиран пристап до инфраструктура без да плати надомест за тоа; кога претпријатието добива ризичен капитал од Државата под услови кои се поповолни одошто тоа да го добие од приватен инвеститор, итн.);

(в) Селективност: Државната помош мора да биде селективна и со тоа да влијае на рамнотежата помеѓу одредени фирми и нивните конкуренти. „Селективноста“ е она што ја разликува државната помош од т.н. „општи мерки“ (имено, мерките што се применуваат без никакво разликување за сите фирми во економските сектори во земја-членка (на пример, националните фискални мерки). Една шема се смета за „селективна“, ако властите што ја спроведуваат шемата уживаат одреден степен на дискрециони овластувања. Критериумот за селективност, исто така, се исполнува ако шемата се применува само на дел од територијата на земјата-членка (ваков е случајот со сите регионални и секторски шеми за помош) и

(г) Ефект врз конкурентноста и трговијата: Помошта мора да има потенцијален ефект врз конкурентноста и трговијата меѓу земјите-членки: Доволно е ако се покаже дека корисникот е вклучен во економска дејност и дека работи на пазар каде што има трговска размена меѓу земјите-членки. Карактерот на корисникот не е релевантен во овој контекст (дури и непрофитна организација може да се вклучи во економска дејност).

Според членот 87(1) од ДФЕУ, мерките за помош што ги исполнуваат сите горенаведени критериуми, во принцип, се некомпатибилни со заедничкиот пазар. Меѓутоа, принципот на некомпатибилност не значи целосна забрана. Членовите 87(2) и 87(3) од ДФЕУ утврдуваат повеќе случаи кога Државната помош може да се смета за прифатлива (т.н. „исклучоци“) Постоенето на овие исклучоци, исто така, е оправдување за ЕК да ја разгледа планираната државна помош, како што е предвидено со членот 88 од Договорот. Членот предвидува дека ЗЧ мора да ја информираат ЕК за плановите за доделување државна помош пред да го реализираат тој план. Исто така, ЕК има овластување да одлучи дали предлог мерката за помош се квалификува за исклучок или дали „Државата ќе ја укине или измени таквата помош“. Во контекст на активностите на Структурните фондови, најважните исклучоци се оние од членот 87(3)(а) и 87(3)(в) од Договорот: Членот 87 (3) (а) ја опфаќа „помошта за промоција на економски развој на областите каде што стандардот на живеење е многу низок или каде што има сериозен степен на невработеност“; членот 87(3) (в) се однесува на „помош за да се овозможи развој на одредени стопански дејности или стопански сектори, каде што таквата помош нема негативно да влијае врз условите на тргување спротивно на општите интереси“.

Административни структури

Со цел да се создаде соодветна рамка за ефективна контрола на државната помош за претпристапниот

период, мора да се воспостави Државно тело за следење на државната помош . Неговата задача ќе биде процена и контрола на компатибилноста на државната помош²⁰ во однос на критериумите од релевантното европско законодавство. Треба да се усвојат процедурални правила со цел да се осигури дека ова тело ќе ги добива потребните информации од телата што доделуваат помош и дека ќе има овластувања за ефективна контрола на постоечката и новата помош што се доделува. Телото, исто така, треба да создаде сеопфатна евиденција, каде што ќе биде опфатена целокупната директна и индиректна помош што ја даваат различните институции на централно, регионално и локално ниво. Иако во моментот на пристапување, ЕК ја презема целокупната одговорност за следењето и контролата на државната помош, ЕК има потреба од надлежно дело во секоја земја-членка за да го координира исполнувањето на обврските за известување, поднесување извештаи и информирање.

Врска со Договорите за стабилизација и асоцијација

Законодавството за државна помош на ЕУ²¹ е тесно поврзано со Договорот за стабилизација и асоцијација (ДСА) Времениот договор, а потоа и ДСА, содржат одредби кои се споредливи со државната помош на ЕУ. Договорот повикува на оперативно независни тела што ќе вршат надзор над примената на правилата за државна помош во земјите од Западен Балкан.

²⁰Види фуснота бр. 6

²¹Види во Резимеа на законодавствата – Државна помош http://europa.eu/legislation_summaries/competition/state_aid/index_en.htm.

Земјите од Западен Балкан: Преглед

Албанија

Во врска со усогласувањето на законодавството со законодавството на ЕУ во областа на државната помош, Албанија има донесено закон за државна помош²² во 2005 година, а исто така, има донесено и подзаконски акти во оваа област.

Според Извештајот за напредокот од ЕК за 2013 година, помошта што била дадена во 2012 година била за 30% поголема од онаа од 2011 година. Бројот известувања од владата останува на многу ниско ниво, а, исто така, нема известувања од регионалните или локалните власти. Сè уште има недостиг на административен капацитет за спроведување на правилата за државна помош во Секторот за државна помош во Министерството за економија. Направен е одреден напредок за завршување на усогласувањето на подзаконските акти за контрола на државната помош со европското законодавство. Нема напредок во усогласување на оперативната независност на Комисијата за државна помош и Секторот. Треба да се зајакне независноста и административниот капацитет на Комисијата за државна помош и Секторот. Во целина, подготовките за ревизија на законодавството за државна помош се наоѓаат во рана фаза.

Институционална поставеност и улогата на Парламентот во надзорот и контролата на политиката за државна помош

Надлежно тело за следење и контрола на државната помош е Комисијата за државна помош (КДП). КДП функционира во согласност со Законот за државна помош. Во согласност со членот 16 од Законот за државна помош, КДП е оперативно независно тело во спроведувањето на своите задачи. КДП е составена од пет членови, а Претседавач со Комисијата е Министерот надлежен за економски прашања. Другите членови ги назначува Советот на министри, на предлог на Министерот за финансии, Министерот надлежен за економски прашања, Министерот за правда и претставник од граѓанскиот сектор. Според членот 17 од Законот, Комисијата е одговорна за подготовка на годишен извештај за државна помош и негово поднесување до Советот на министри.

Според институционалната поставеност на надлежното тело за контрола на државната помош на Албанија, членовите на Комисијата за државна помош ги назначува извршниот дел од владата. Исто така, Комисијата поднесува годишен извештај за државната помош до Советот на министри. Поради тоа, нема доволно инструменти за парламентарен надзор над државната помош.

Босна и Херцеговина

Во врска со усогласувањето на законодавството со законодавството на ЕУ во областа на државната помош, Босна и Херцеговина донесе Закон за државна помош во 2012 година, а исто така, има донесено и подзаконски акти во оваа област.

Според Извештајот за напредокот од ЕК за 2013 година, основан е Совет за државна помош кој ги одржа првите седници. Претседавачот со Советот даде оставка во април, бидејќи Советот и неговиот Секретаријат не функционираа поради недостиг на финансиски средства. Во меѓувреме обезбедено е финансирање на телото на државно ниво и од ентитетите. Потребно е да се назначи нов претседавач за да се избегне блокирање на активностите на Советот. Усвоен е деловник и правилник за внатрешната организација на Секретаријатот. Секретаријатот сè уште не функционира во целост. Усвоен е подзаконски акт за постапките и формуларите за поднесување на известувањата и за следењето на државната помош. Во фаза на донесување е подзаконски акт што ги утврдува критериумите за доделување државна помош, кој не е целосно усогласен со европското законодавство. Беше изготвен список на шеми за државна помош пред воспоставување на Советот за државна помош. Шемите за помош сè уште не се усогласени со правилата за конкурентност на ЕУ. Сè уште не е обезбедена транспарентност на целокупната државна помош што се доделува во земјата. Со цел усогласување со Времениот договор, земјата мора целосно да го спроведе законодавството за државна помош и да воспостави институционална рамка за ефективна контрола над целокупната државна помош во земјата. Подготовките во оваа област сè уште се во рана фаза.

Институционална поставеност и улогата на парламентот во надзорот и контролата на политиката за државна помош

Надлежен орган за следење и контрола на државната помош е Советот за државна помош (СДП). СДП работи во согласност со Законот за државната помош. Согласно член 7 од Законот за државната помош, СДП е јавна институција која е должна да обезбеди доследна примена на Законот за државната помош на територијата на БиХ. СДП се состои од осум членови (тројца именувани од Советот на Министри на БиХ; двајца именувани од Владата на РС; двајца именувани од Владата на ФБиХ и еден од Владата на Округот Брчко).

Согласно член 19 од Законот, СДП е одговорен за подготвување на годишен извештај за државна помош. СДП го поднесува годишниот извештај за државна помош до Советот на министри на БиХ секоја година до 30 јуни за претходната година.

Во согласност со институционалната поставеност на надлежниот орган за следење и контрола на државната помош на Босна и Херцеговина, членовите на Советот за државна помош ги именува извршната власт. СДП го поднесува годишниот извештај за државна помош и до Советот на министри на БиХ. Оттука произлегува дека има недостиг на инструменти за парламентарен надзор на државната помош.

Косово*²³

Во насока на усогласување на законодавството со законодавството на Европската Унија во делот за државната помош, Косово го донесе Законот за државната помош²⁴ во 2012 година.

Извештајот за напредокот за 2013 година од ЕК наведува дека Законот за државната помош е во сила од јануари 2012 година и ја дава основата за режимот на државна помош во Косово*. Деловникот и форматот на известување влегоа во сила во октомври 2012 година. Беа основани Комисија за државна помош и Служба за државна помош (во рамките на органот за конкуренција). Постои потреба од комплетирање на законодавството за контрола на државната помош со подзаконски акти врз основа на законодавството на ЕУ. Сè уште се потребни внатрешни правила и постапки за спречување потенцијални судири на интереси помеѓу барателот и давателот. Членовите на Комисијата за државна помош се веќе именувани, но канцеларијата сè уште не е оперативна поради недостиг на соодветни простории. До Службата за државна помош не било испратено ниту едно барање за државна помош во периодот за известување. Усогласувањето на политиката за државна помош е во доста рана фаза и не постојат податоци за спроведувањето.

Институционална поставеност и улогата на парламентот во надзорот и контролата на политиката за државна помош

Надлежен орган за следење и контрола на државната помош е Комисијата за државна помош (КДП). КДП работи во согласност со Законот за државната помош. Согласно член 8 од Законот за државната помош, КДП постапува на „ад хок“ основа и е независна во извршувањето на своите функции и донесувањето одлуки. КДП е составена од пет членови (нејзин претседател е министерот за финансии, а останати членови се министерот за европски интеграции, министерот за трговија и индустрија, еден претставник од граѓанското општество и претседателот на Здружението на општини). КДП ја именува Владата на Косово по предлог на министерот за финансии. КДП добива поддршка од Службата за државна помош (СДП). Согласно член 7 од Законот, Службата е административна единица за контрола на државна помош и истата е основана во склоп на Комисијата за конкуренција на Косово. Службата одговара за своето работење пред Комисијата за конкуренција на Косово. Годишниот извештај за надзорот на имплементацијата на државната помош се приложува заедно со годишниот извештај на Комисијата за конкуренција на Косово. Комисијата за конкуренција на Косово има обврска да поднесува до Собранието годишен извештај за работењето на надлежниот орган најдоцна до 31 март во тековната година за претходната година. Ова е корисна алатка за парламентарен надзор на државната помош.

²²Закон за државна помош http://www.mete.gov.al/doc/20060509102817_law_on_state_aid.pdf.

²³Оваа одредница не е во спротивност со ставот во однос на статусот и е во согласност со Резолуцијата на Советот за безбедност на Обединетите нации бр. 1244 и со Советодавното мислење на Меѓународниот суд за правда во врска со објавувањето на независноста на Косово.

²⁴Закон за државната помош <http://www.kuvendikosoves.org/?cid=2,191,662>.

Македонија

Во насока на усогласување на законодавството со законодавството на ЕУ во делот за државната помош, Македонија го донесе Законот за контрола на државната помош²⁵ во 2012 година, а донесе и подзаконски акти во оваа област.

Извештајот за напредокот за 2013 година од ЕК наведува дека правната рамка на полето на државната помош е зајакната со донесување на прописи за регионална помош, хоризонтална помош и услуги од општ економски интерес. Административниот капацитет во областа на државната помош е зајакнат преку ИПА твининг програмата за помош за контрола на државната помош, вклучувајќи специјализирана обука, работилници и научни посети за вработените на КЗК. Бројот на вработени кои работат на државната помош е соодветен. Во областа на државна помош, земјата е на добар пат.

Институционална поставеност и односи со Собранието

Надлежен орган за следење и контрола на државната помош е Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК). Согласно член 10 од Законот за контрола на државната помош, КЗК е надлежна за оцена и надзор на секој облик на државна помош.

КЗК одговара за своето работење пред Собранието и поднесува годишен извештај за своето работење најдоцна до 31 март. Ова е еден од начините за следење на активностите на КЗК и во однос на конкурентноста и во однос на државната помош и е корисна алатка за парламентарен надзор на овие политики.

Црна Гора

Во насока на усогласување на законодавството со законодавството на ЕУ во делот за државната помош²⁶, Црна Гора го донесе Законот за контрола на државната помош во 2011 година, а донесе и подзаконски акти во оваа област.

Извештајот за напредокот за 2013 година од ЕК наведува дека Владата го измени и дополни прописот за известување за државна помош, а Министерството за финансии го ревидираше Правилникот за годишен извештај. Подзаконските акти за државна помош сè уште треба целосно да се усогласат со законодавството на ЕУ. Административниот капацитет на Одделението за контрола на државната помош (ОКДП) при Министерството за финансии, коешто е во својство на секретаријат за Комисијата за контрола на државната помош (ККДП), беше малку зајакнато со вработување на нов носител на функција, но капацитетот на одделението сè уште треба да се надградува. Имајќи ја предвид неговата институционална поставеност, сè уште останува да се обезбеди независноста на ОКДП/ККДП, особено од државните органи што доделуваат помош. Неговите одлуки и препораки треба да се обврзувачки за Парламентот и за Владата. Мора да постои придржување до правилата на ЕУ и барањата од ДСА за помошта за реструктурирање. Годишниот извештај на ОКДП/ККДП беше усвоен од страна на Владата и поднесен до Парламентот во јули 2013 година. Одреден напредок е направен во однос на усогласувањето на законодавната рамка со законодавството на Европската Унија. Потребно е да се покаже независноста на органите за конкуренција, особено на полето на државната помош, преку резултати од спроведувањето, коишто сè уште треба значително да се подобрат. Посебно внимание треба да се посвети на комбинатот за алуминиум „КАП“. Свкупно, подготовките бележат умерен напредок.

Институционална поставеност и улогата на парламентот во надзорот и контролата на политиката за државна помош

Надлежен орган за следење и контрола на државната помош е Комисијата за контрола на државната помош (ККДП). ККДП работи во согласност со Законот за контрола на државната помош. Согласно член 9 од Законот за контрола на државната помош, ККДП ја контролира усогласеноста на известената и доделената државна помош и е именувана од страна на Владата. Согласно член 10 од Законот, ККДП поднесува годишен извештај до 30 јуни во тековната година за претходната година за доделената државна помош. Ова е корисна алатка за парламентарен надзор на државната помош.

Во насока на усогласување на законодавството со законодавството на ЕУ во делот за државната помош²⁷, Србија го донесе Законот за контрола на државната помош во 2009 година, а донесе и подзаконски акти во оваа област.

Извештајот за напредокот за 2013 година од ЕК, во делот за државната помош наведува дека Комисијата за контрола на државната помош (ККДП) донесла 111 одлуки, вклучувајќи и 41 заклучок за спроведување на екс-пост (последователна) контрола, споредено со 148-те одлуки донесени во претходниот период. Поголемиот дел од постојните шеми за државна помош, вклучувајќи ги и шемите за фискална државна помош, сè уште треба да усогласат со законодавството на ЕУ. Правилата за помош за обезбедувањето услуги од општ економски интерес треба да се усогласат со законодавството на ЕУ. Мора да се имплементира ефективен механизам за да се обезбеди почитување на прагот за помошта од мало значење (de minimis) и на кумулативните правила. Треба да се укине изземањето на претпријатијата кои се во процес на приватизација од правилата за државна помош. ККДП треба да ја покаже својата оперативна независност, особено од давателите на државна помош. Потребни се дополнителни напори за да се обезбеди дека ККДП е известена за мерките за помош и дека тие се одобрени пред да се доделат. Во март беше донесен пропис за субвенционирање на продажба на автомобили произведени во Србија, без притоа ККДП да биде известена и без да го одобри тоа. Прописот не беше во согласност со Времената спогодба и со законодавството на ЕУ и истиот беше последователно укинат. Потребно е да се подобрат резултатите на Србија за екс-анте известувањата за мерките за државна помош. Законодавството за контрола на државната помош мора да се усогласи со законодавството на ЕУ и да се применува за сите претпријатие, вклучително и оние кои се во процес на приватизација. Потребни се дополнителни мерки за поддршка и на полето противitrustовите и на полето на државната помош. Свкупно, усогласувањето во областа на политиката за конкурентност бележи умерен напредок.

Институционална поставеност и улогата на парламентот во надзорот и контролата на политиката за државна помош

Надлежен орган за следење и контрола на државната помош е Комисијата за контрола на државната помош (ККДП). ККДП работи во согласност со Законот за контрола на државната помош. Согласно член 6 од Законот за контрола на државната помош, ККДП врши контрола на државната помош. ККДП е основана од Владата и во својот состав брои пет членови. ККДП е оперативно независна. Согласно член 9 од Законот, ККДП поднесува до Владата годишен извештај за државната помош доделена во Република Србија.

Во согласност со институционалната поставеност на надлежниот орган за следење и контрола на државната помош во Србија, членовите на Комисијата за контрола на државната помош ги именува извршната власт. Исто така, ККДП поднесува до Владата годишен извештај за државната помош доделена во Република Србија. Оттука произлегува дека има недостиг на инструменти за парламентарен надзор на државната помош.

²⁵Закон за контрола на државната помош <http://kzk.gov.mk/mak/zapis1.asp?id=900&kategorija=7>.

²⁷Закон за контрола на државната помош: http://www.mfin.gov.rs/download/pdf/zakoni/sektor_za_ekonomiju_i_javna_preduzecca/Law%20on%20State%20Aid%20Control,%20July%208,%202009.pdf.

Студија на случај

Албанија

Државна помош

Случај – Шема за субвенции за Албански Железници²⁸

Во 2005 година во Албанија беше воспоставена шема за субвенции за железниците. Шемата имаше за цел обезбедување поддршка на железничкото претпријатие и доделување годишна субвенција од државниот буџет за да надоместат трошоците од нудењето јавни услуги во овој сектор. Годишната субвенција конкретно ги покрива тековните расходи за патнички транспорт. Иако шемата го покрива секторот железнички транспорт, нејзин единствен корисник е претпријатието Албански Железници (HSH) А.Д. Правната основата за обезбедување субвенции за железницата е предвидена со Законот за државниот буџет за 2005 година (бр. 9339 од 21.12.2004 год.), со Упатството (бр. 8 од 27.01.2005 год.) за имплементација на државниот буџет за 2005 година, како и со сите закони за буџетите од претходните години. Државниот буџет секоја година доделуваше субвенции за HSH во износ од околу 4 милиони УСД за неговите оперативни активности и 3-4 милиони УСД за капитални инвестиции. И покрај субвенциите дадени низ годините, HSH и понатаму работи со загуби и има постојани индикации дека HSH ги нема на располагање потребните финансиски средства за одржување и инвестиции што се потребни за негова трансформација во ефикасно претпријатие. Имајќи ги предвид овие околности, Комисијата за државна помош во 2007 година донесе одлука со којашто Министерството за јавни работи, транспорт и телекомуникации треба да склучи договор за јавна услуга со Албански Железници којшто ќе предвидува обврска за нудење јавна услуга за патнички транспорт. Министерството ја поддржа одлуката на Комисијата за државна помош и помеѓу Министерството и Албански Железници беше склучен договор за јавни услуги за патнички транспорт во врска со финансиската поддршка од државата.

Босна и Херцеговина

Политика за конкурентност

Случај – Концентрација помеѓу Етихад Ервејс прив. А.Д. (Etihad Airways P.J.S.C.), Абу Даби, Обединети Арапски Емирати и Србија, застапувана од страна на Владата на Србија²⁹

Во 2013 година, Советот за конкуренција на БиХ донесе Решение за одбивање на апликацијата за концентрација на друштвото Етихад Ервејс прив. А.Д., Абу Даби, Обединети Арапски Емирати и Србија, застапувана од Владата на Србија. Ова решение се засноваше врз Законот за конкуренцијата на БиХ и беше донесено по поднесувањето на заедничката апликација за концентрација на Етихад Ервејс и Србија. Советот за конкуренција на БиХ ја одби заедничката апликација врз основа на оправдувањето дека не постои концентрација согласно Законот за конкуренцијата на БиХ. Друштвото Етихад Ервејс нема сопственост ниту поседува акции во други друштва во БиХ. Етихад Ервејс не ги продава директно своите производи или услуги во БиХ, туку остварува приходи од резервации на авионски билети надвор од БиХ. Другото друштво, Јат Ервејс е во стопроцентна сопственост на Србија и е застапувано од Владата на Србија. Исто така, ниту ЈАТ нема сопственост ниту поседува акции во други друштва во БиХ. ЈАТ врши директна продажба на билети преку своите подружници во Сараево и во претставништво во Бања Лука. Советот за конкуренција на БиХ донесе вакво решение врз основа на одредбата од договорот помеѓу Етихад Ервејс и ЈАТ дека друштвата што учествуваат во концентрацијата не се обврзани да поднесат апликација за одобрение за концентрација. Ова се должеше на фактот што со овој договор Етихад нема да стекне контрола или доминантно влијание во ЈАТ (бидејќи ќе поседува 49% од акциите).

Косово *

Политика за конкурентност

Случај – Устен договор или координирани практики за изедначување на цени на нафтени деривати во Општина Вуштри.³⁰

Во 2011 година, Комисијата за конкуренција на Косово* донесе одлука за поништување на усниот договор или координираните практики за утврдување и изедначување на цените на нафтени

* Овој назив не ги вклучува мислењата за статусот и е во согласност со UNHCR 1244 и мислењето на Меѓународниот суд на правдата во врска со Декларацијата за независност на Косово.

²⁸Извештај на Албанија за инвентарот на постојни шемии за државна помош во Албанија http://www.mete.gov.al/doc/20100223114526_report_on_the_inventory_of_existing_state_aids_-_english.pdf.

²⁹Решение за одбивање на апликацијата за концентрација на друштвото Etihad Airways P.J.S.C., Абу Даби, Обединети Арапски Емирати и Србија застапувана од Владата на Србија <http://bihkonk.gov.ba/datoteka/Zakljucak-JAT-ETIHAD-25092013-bos.pdf>.

деривати врз основа на Законот за заштита на конкуренцијата. Постапувајќи по информации добиени од потрошувачите и јавни информации, Комисијата за конкуренција спроведе темелна истрага во неколку бензински станици и го потврди ценовникот на нивните нафтени деривати. Членовите на Комисијата утврдија дека цените за гориво се идентични со цените на многу други бензински станици. За време на разговорот помеѓу Комисијата за конкуренција со бензинските станици, тие потврдија дека направиле устен меѓусебен договор за цените на горивата да бидат исти. Од тие причини, Комисијата за конкуренција донесе одлука за поништување на договорот за утврдување и изедначување на цените на бензините што го направиле помеѓу сопствениците на бензински станици за малопродажа на гориво во Општина Вуштри.

Македонија

Државна помош

Случај – Мислење на Комисијата за заштита на конкуренцијата за Законот за технолошко-индустриски развојни зони (ТИРЗ)³¹

Законот за технолошко-индустриски развојни зони (ТИРЗ) беше донесен во 2007 година. Првиот текст на Законот не беше усогласен со законодавството на ЕУ во делот за државната помош и од таа причина беа одржани консултации со Европската комисија за да се постигне усогласување. Во 2007 година, Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) донесе мислење дека текстот на Законот го повредува Законот за државната помош и обврските од законодавството на ЕУ. По ова мислење следеа преговори со ЕК и сега Законот е усогласен со законодавството на ЕУ. Тековниот Закон за технолошко-индустриски развојни зони претставува шема за помош и е во согласност со законодавството на ЕУ за државна помош во однос на регионалната помош и со овој закон се пропишуваат придобивките за странските инвеститори во ТИРЗ.

Црна Гора

Политика за конкурентност

Случај – Злоупотреба на доминантна позиција од страна на Југопетрол³²

Во 2012 година, Агенцијата за заштита на конкуренцијата на Црна Гора започна постапка по службена должност за утврдување дали постои злоупотреба на доминантна позиција од страна на Југопетрол А.Д., Котор. Врз основа на наодите од истрагата, Агенцијата донесе одлука во којашто беше утврдено дека Југопетрол има доминантна позиција на релевантниот пазар за обезбедување складишни услуги за нафта и нафтени деривати кои се транспортираат по морски пат на релевантниот географски пазар на пристаништето во Бар. Исто така, Југопетрол ја злоупотребувал својата доминантна позиција преку ограничување на пазарот за сметка на потенцијалните корисници на овој тип на услуги преку одбивање деловна соработка и преку одбивање да ги даде под закуп складиштата под пазарни услови.

Србија

Државна помош

Случај – Државна помош за вработување на луѓе со попречености и професионална рехабилитација³³

Во 2010 година, Комисијата за контрола на државната помош донесе одлука за одобрување на доделување државна помош врз основа на јавен повик за доделување финансиски средства согласно програмите на друштвата за вработување на луѓе со попречености и професионална рехабилитација. Комисијата за контрола на државната помош заклучи во својата одлука дека доделувањето на оваа помош е во согласност со Законот за контрола на државната помош. Износот на помошта во 2010 година беше 90.000.000, 00 српски динари. Јавниот повик претставува шема за доделување хоризонтална помош за вработување т.е. државна помош за покривање на дополнителните трошоци за вработување на лица со попречености.

³⁰Одлука на Комисијата за конкуренција на Косово во врска со униот договор за координирани практики за изедначување на цените на нафтените деривати во Општина Вуштри: http://ak.rks-gov.net/repository/docs/Vendimi_i_Vushttrrise%20_Eng.pdf.

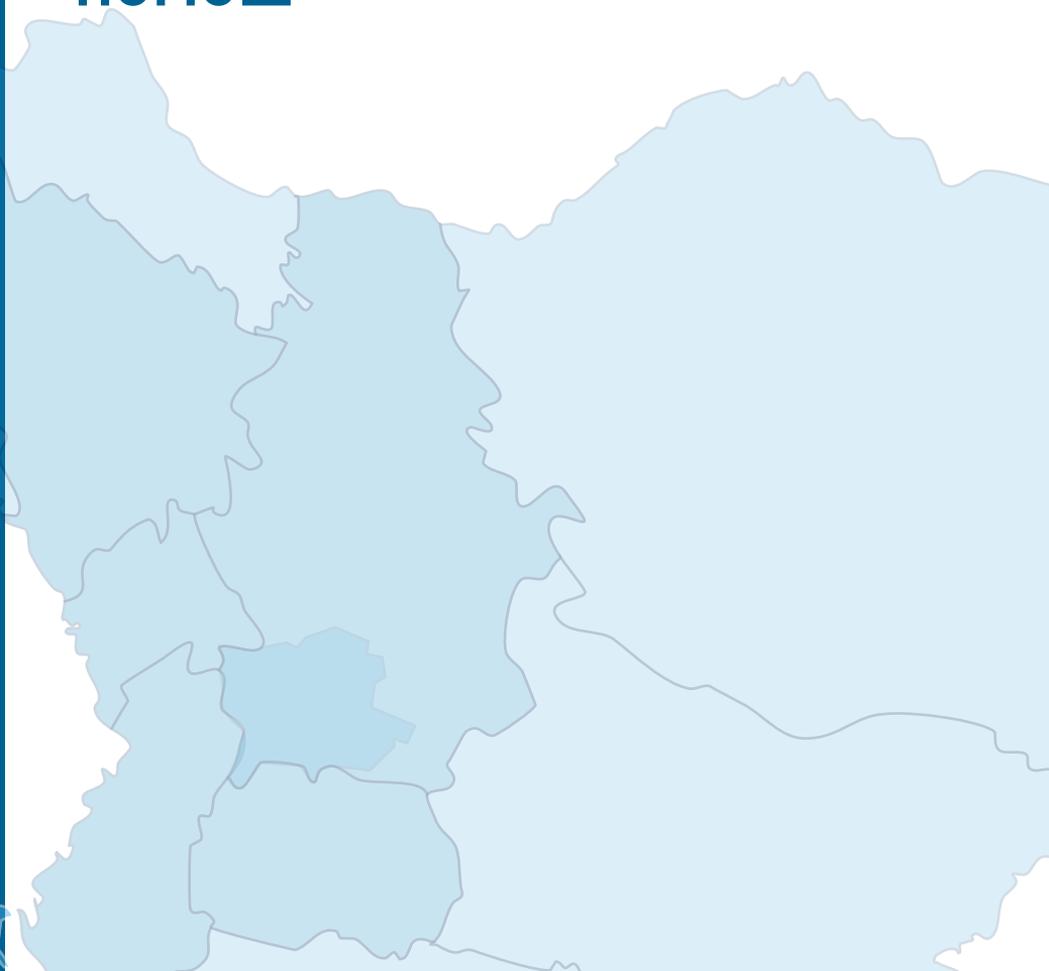
³¹Мислење на Комисијата за заштита на конкуренцијата во однос на предлог-законот за технолошко-индустриски развојни зони, 2007 год. <http://kzk.gov.mk/images/Vestiimages/446/%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%97%D0%95%D0%9C%D0%98.PDF>.

³²Одлука на Агенцијата за заштита на конкуренцијата на Црна Гора во врска со злоупотребата на доминантната позиција од страна на Југопетрол: <http://www.azzk.me/1/doc/zloupotrebe/Jugopetrol%20II.pdf>

³³Одлука на Комисијата за контрола на државната помош на Србија во врска со шемата за вработување на лица со попречености: <http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/drzavna%20pomoc/VIIsednica/Resenje%20Komisije%20-%20Preduze%20za%20profesionalnu%20rehabilitaciju%20i%20zaposlavanje%20osoba%20sa%20invaliditetom.pdf>

ВТОР ДЕЛ

**СТРАНСКА ДИРЕКТНА
ИНВЕСТИЦИЈА И ДРЖАВНА
ПОМОШ**

Дефиниција за СДИ и државна помош

Постојат голем број дефиниции за СДИ и државна помош, но за широко прифатени дефиниции може да се сметаат оние на Светска банка и на ЕУ, особено имајќи предвид дека сите наведени земји се кандидати или аспиранти за членство во ЕУ.

Како се дефинирани СДИ?

Според ЕК на ЕУ, странска директна инвестиција³⁴ (СДИ) е прекугранична инвестиција направена од страна на директен инвеститор со намера да стекне траен интерес во претпријатие кое е резидент на друга земја (директно инвестиционо претпријатие). Една меѓународна инвестиција се категоризира како СДИ кога инвеститорот поседува 10% или повеќе проценти обични акции или акции со право на глас во претпријатие кое е инкорпорирано односно не е и инкорпорирано во странство, соодветно.

Организацијата за економска соработка и развој – ОЕЦД³⁵ ја дефинира СДИ како прекугранична инвестиција од страна на субјект кој е резидент на една економија со цел стекнување траен интерес во претпријатие кое е резидент на друга економија. Траен интерес имплицира на постоење на долгорочен однос помеѓу директниот инвеститор и претпријатието, како и значителен степен на влијание од страна на директниот инвеститор врз раководството на претпријатието. Сопственост на најмалку 10% од акциите со право на глас, коешто го преставува влијанието на инвеститорот, е основниот критериум што се користи.

Светска банка³⁶ на сличен начин ја дефинира странската директна инвестиција како нето приливи од инвестиција за стекнување на траен управувачки интерес (10 или повеќе проценти од акциите со право на глас) во претпријатие кое работи во економија различна од економијата на инвеститорот. (Таа преставува збир од акционерски капитал, реинвестиција на заработка и друг долгорочен и краткорочен капитал прикажани на платниот биланс.)

Како е дефинирана државната помош во ЕУ?

Според ЕК на ЕУ³⁷, државната помош се дефинира како поволност во каков било облик која државните јавни органи им ја доделуваат на претпријатијата врз селективна основа. А да биде државна помош, една мерка мора да ги поседува следниве карактеристики: да постои интервенција од страна на државата или преку државните ресурси којашто може да биде во најразличен облик (пр. грантови, каматни или даночни ослободувања, гаранции, делумен или целосен сопственички пакет на државата во некое друштво, како и обезбедување стоки или услуги под преференцијални услуги итн.); ваквата интервенција му дава на примателот поволност врз селективна основа, на пример, за одредени друштва или индустриски сектори или за друштва коишто се наоѓаат во одредени региони; конкурентноста можеби се нарушила или може да се наруши; веројатно е дека интервенцијата ќе влијае врз трговијата помеѓу земјите-членки. Затоа, субвенциите кои им се доделуваат на поединци или општи мерки кои се достапни за сите претпријатија не се покриени со оваа забрана и не се сметаат за државна помош (пример за ова може да бидат општите даночни мерки или законодавството за вработување).

³⁴http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GLOSSARY_NOM_DTL_VIEW&StrNom=CODED2&StrLanguageCode=EN&IntKey=16701585&RdoSearch=BEGIN&TxtSearch=foreign&CboTheme=&IntCurrentPage=1.

³⁵<http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2013-en/04/02/01/index.html?itemId=/content/chapter/factbook-2013-34-en>.

³⁶<http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>.

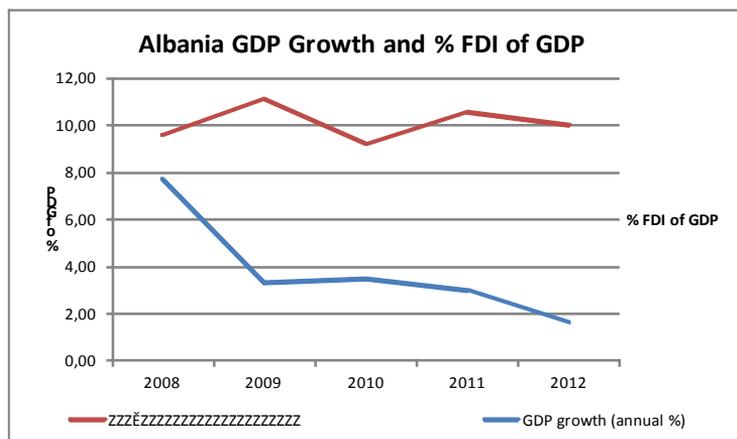
³⁷http://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/index_en.html.

Земји од Западен Балкан: Преглед

Албанија

Албанија	2008	2009	2010	2011	2012
Број на жители (вкупно)	3.156.608	3.151.185	3.150.143	3.153.883	3.162.083
БДП (тековен УСД)	12.968.652.891	12.118.580.597	11.858.166.295	12.959.563.902	12.648.095.824
Раст на БДП (годишен %)	7,70	3,30	3,50	3,00	1,60
Странски директни инвестиции, нето приливи (% од БДП)	9,57	11,08	9,19	10,56	10,00
Странски директни инвестиции, нето приливи (платен биланс, тековен УСД)	1.240.972.849	1.343.091.150	1.089.416.366	1.368.298.748	1.265.256.715

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Показателите за СДИ изразени како процент од БДП укажуваат на стабилен тренд од 10% во сите пет години и се значително подобри од показателите за вкупниот годишен раст на БДП, коишто забележуваат пад. Вредноста на СДИ во Албанија во последните пет години укажува на стабилна вредност од над 1 милијарда УСД на годишна основа.

Overview of legislation and policies for attracting FDI

Преглед на законодавството и политиките за привлекување СДИ

Во продолжение се наведени главните закони коишто го уредуваат деловното работење и странското работење:

- Закон за странски инвестиции – обезбедува еднаков третман за домашните и за странските инвеститори

- Закон за претприемачи и комерцијални друштва (Закон за трговските друштва)
- Закон за заштита на конкуренцијата – овој закон има за цел да ја заштити слободната и ефективната конкурентност на пазарот преку предвидување правила за однесување на претпријатијата и ги утврдува одговорните институции за заштита на конкуренцијата и нивните задачи
- Закон за државната помош (сите сектори, освен земјоделскиот сектор и мрестилиштата)
- Закон за данокот на приход
- Закон за даночните постапки
- Закон за основање и работење на економските зони
- Закон за ДДВ
- Закон за државната помош – ја пропишува правната основа за основање на одговорни структури за контрола на државната помош во Албанија
- Закон за заштита на конкуренцијата

Следните институции се директно одговорни за привлекување СДИ:

- Агенција за инвестициски развој на Албанија (АИРА) – релативно нова владина агенција за развој која има за задача да ја зголеми конкурентноста и привлечноста за странските инвестиции и поддршка на развојот на МСП, а притоа да биде и едношалтерски систем за лиценцирање на закупавачи во економските зони³⁸.
- Министерство за економија, трговија и енергетика

Преглед на државната помош и политиките за конкурентност

Имплементацијата и следењето на Законот за политиката за конкурентност се спроведува преку Дирекцијата за конкуренција³⁹, независно тело кое одговара директно пред Парламентот и е задолжено за политики против трустови и спојувања.

Имплементацијата и контролата на Законот за државната помош се спроведува преку Одделението за државна помош при Министерството за економија, како техничка административна структура⁴⁰, додека Комисијата за државна помош е телото коешто ги донесува одлуките⁴¹ и со неа претседава министерот за економија.

Албанија не обезбедува конкретни стимулации за странските инвеститори, но со најновите измени и дополнувања на Законот за странски инвестиции се обезбедува еднаков третман за домашните и за странските инвеститори. Конкретни мерки за стимулација:

- Данок на добивка од 10%
- Персонален данок на доход, до 10%
- ДДВ од 20% (освен за медицинска нега и лекови и изнесува 10%)
- Стимулација за капитални инвестиции преку дозволување на одложено даночно плаќање до 12 месеци (или повеќе, доколку инвестицијата трае подолго и под точно одредени правила утврдени од Министерството за финансии)
- Законот за странски инвестиции ги обезбедува следните стимулации:
 - Еднаков третман на странските и домашните инвеститори
 - Заштита на странските инвестиции од директни или индиректни мерки за експропријација или национализација, освен во посебни случаи дефинирани со закон и од јавен интерес
 - Право на странските инвеститори да ги изнесат сите средства и придонеси
 - Правосудна заштита на странските инвеститори во однос на законските права поврзани со нивните инвестиции
 - Позитивна дискриминација на странските инвеститори; со одлука на Советот на министри, Владата обезбедува финансиска поддршка на странскиот инвеститор во граѓанска постапка со трети приватни лица.⁴²
 - На странските инвестициони претпријатија им е дозволено да поседуваат земјиште⁴³

³⁸<http://www.aida.gov.al/>.

³⁹ www.caa.gov.al.

⁴⁰http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/2013/23914_rep_albania.pdf.

⁴¹<http://www.mete.gov.al/mei/>.

⁴²http://www.mete.gov.al/doc/web_fdi_report_english.pdf.

- Ослободување од царински давачки – за иселеници кои се враќаат (лица кои непрекинато живееле во друга земја во период не помал од 12 месеци и кои се враќаат во Албанија)
- Фонд за конкурентност (АИРА) – обезбедување финансиски средства за МСП преку надоместување на трошоците за активности за унапредување на извозот, при што се надоместуваат 50% од трошоците во износ до 1 милион леки
- Фонд за конкурентност (АИРА) – обезбедување финансиски средства за МСП за експерти кои ќе направат ревизија за процена на нивните потреби за иновации и технологија преку надоместување на финансиските средства до 400.000 леки⁴⁴

Улогата на Парламентот во врска со привлекувањето СДИ, државна помош и политики за конкурентност

Дирекцијата за конкуренција и контрола на државната помош поднесува извештај до Парламентот на годишна основа во согласност со законодавството на ЕУ.

Студија на случај – Фабрика за цемент Титан Цемент Грција/Антеа Цемент (А.Д. Antea Cement Sh.A)⁴⁵ (ПРИВАТНА ИНВЕСТИЦИЈА И ИНВЕСТИЦИЈА НА МЕГУНАРОДНАТА ФИНАНСИСКА КОРПОРАЦИЈА И ЕБРД)

Во 2007 година, Парламентот на Албанија го ратификуваше договорот помеѓу Титан Цемент Грција и државните органи за изградба на капацитет за производство на цемент во местото Бока е Куке. Титан ги доби правата за користење на земјиштето и за рудна експлоатација за следните 99 години. Во 2008 година, Титан Цемент од Грција започна со гринфилд инвестиција вредна 200 милиони ЕУР во Албанија преку друштвото Антеа Цемент. Ова е сè уште најголемата приватна странска инвестиција во земјата. Инвестицијата беше реализирана со Меѓународната финансиска корпорација и ЕБРД, при што ТИТАН поседува 60% од акциите во новото претпријатие, а Меѓународната финансиска корпорација и Европската банка за реконструкција и развој ги поседуваат преостанатите 40%. Ова досега генерираше над 185 директни вработувања.

⁴³[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Doing_business_in_Albania_2012/\\$File/Doing_business_in_Albania_2012.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Doing_business_in_Albania_2012/$File/Doing_business_in_Albania_2012.pdf).

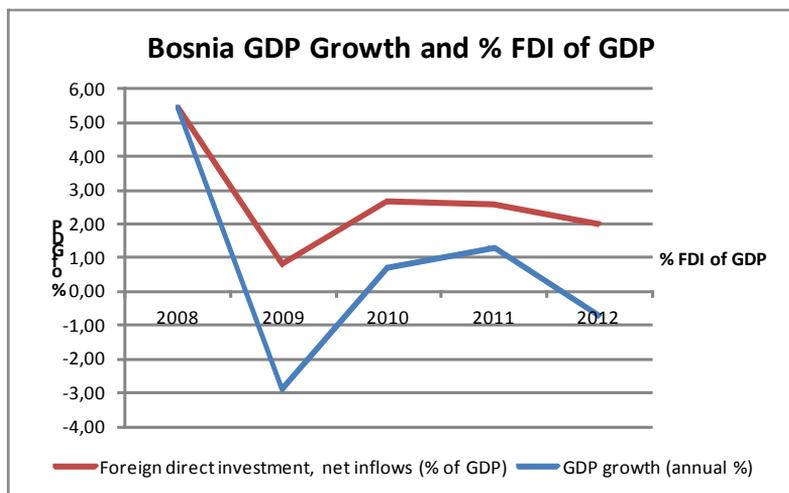
⁴⁴<http://aida.gov.al/?p=916>

⁴⁵<http://www.anteacement.com/default.asp?siteID=1&pageid=27&langid=2>.

Босна и Херцеговина

Босна	2008	2009	2010	2011	2012
Број на жители (вкупно)	3.861.201	3.853.446	3.845.929	3.839.322	3.833.916
БДП (тековен УСД)	18.543.289.395	17.082.889.410	16.775.469.778	18.252.421.795	17.465.958.606
Раст на БДП (годишен %)	5,42	-2,91	0,70	1,30	-0,70
Странски директни инвестиции, нето приливи (% од БДП)	5,42	0,81	2,65	2,57	2,00
Странски директни инвестиции, нето приливи (платен биланс, тековен УСД)	1.004.852.660	138.511.020	443.840.207	468.733.719	349.607.723

Извор : <http://data.worldbank.org>.

Извор : <http://data.worldbank.org>.

Показателите за СДИ изразени како процент од БДП укажуваат на релативно стабилен тренд од околу 2% и се подобри од показателите за вкупниот годишен раст на БДП. Освен во 2008 година кога имаше значително висока вредност на СДИ од над 1 милијарда УСД и значително нискиот износ од 138 милиони УСД во 2009 години, вредноста на СДИ изнесува 400 милиони годишно.

Преглед на законодавството и политиките за привлекување СДИ

Во продолжение се наведени главните закони во Босна и Херцеговина коишто го уредуваат деловното работење⁴⁶ и привлекувањето СДИ:

- Закон за политиката за странски директни инвестиции
- Закон за слободните трговски зони

- Закон за конкуренцијата
- Закон за државната помош
- Законот за системот за државна помош
- Закон за регистрација на деловните субјекти
- Закон за претпријатијата (Закон за трговските друштва)
- Закон за концесиите

Следните институции се директно одговорни за привлекување СДИ:

- Агенција за привлекување странски инвестиции во Босна и Херцеговина (АПСИ)
- Влада на БиХ
- За Република Српска – Министерството за економски односи и регионална соработка и Министерството за финансии

Преглед на државната помош и политиките за конкурентност

Мерки и политики за привлекување и поддршка на странските инвеститори во БиХ:

- Еднаков третман на домашните и на странските инвеститори
- Странските инвеститори имаат право да ги пренесат во странство приходите од инвестицијата во БиХ
- Странските инвеститори може да поседуваат недвижности во БиХ
- Фондот за поддршка на странските инвеститори беше основан во 2007 година од страна на Советот на министри за да обезбедува финансиски стимулации за инвеститорите (не се распределени финансиски средства поради буџетски ограничувања)
- Даночни овластувања за опрема што странскиот инвеститор ја увезува како дел од акционерскиот капитал, односно ослободување од плаќање царински давачки (освен за патнички возила, автомати и машини за коцкање)
- Слободните трговски зони нудат ослободување од плаќање ДДВ за увезени производи во слободните зони и ослободување од царински давачки за увоз за опрема за производство во слободната зона

Даночни повластувања во Федерацијата на Босна и Херцеговина:

- Повластување за данок на добивка
 - претпријатијата кои генерално 30% од своите приходи од извоз се ослободени од плаќање данок на добивка за таа година
 - за инвестиции од најмалку 20 милиони конвертибилни марки (БAM) во 5 години во БиХ, има ослободување од плаќање данок на добивка за пет години почнувајќи од првата година на инвестицијата од најмалку 4 милиони BAM
 - доколку 50% од вкупниот број вработени се лица со попреченост и лица со посебни потреби, на годишна основа

Даночни повластувања во Република Српска:

- Намалување на основницата за данокот на добивка на вредноста на инвестицијата за: опрема за производната дејност на претпријатието, фабрики и недвижен имот за производство и обработка;

намалување на даночната основица во износ од персоналниот данок на доход и придонесите за работодавачите кои обезбедуваат 30 нови вработувања годишно.

- Субвенционирани вработувања за: Инвестиции со минимална вредност од 2 милиони БАМ и најмалку 30 нови вработувања во зависност од нивото на развиеност на областа во износ од 3.500 БАМ по вработен во развиените и средноразвиените, а 5.000 БАМ во неразвиените и особено неразвиените единици на локалната самоуправа.

- Инвестициите кои се со вредност од над 25 милиони БАМ и кои отвораат 100 нови вработувања, независно од степенот на развиеност на областа во кој се наоѓаат, добиваат финансиска поддршка од 15% од вредноста на инвестицијата.

Стимулации во Округот Брчко согласно Законот за стимулациите за економски развој⁴⁷ во Округот Брчко, БиХ:

- Бесплатен упис на друштвото
- Надоместување на судските такси за регистрација на деловниот субјект за новоосновани претпријатија и претприемачи;
- Надоместување на трошоците за приклучување на електричната мрежа, како и на водоводната и канализационата мрежа;

Надоместување на платените такси за градежни дозволи и одобренија за користење на капацитетот;

- Надоместување на трошоците во износ од разликата помеѓу цената за електрична енергија и вода што претпријатието ја платило и цената што ја плаќаат домаќинствата;
- Надоместување на платените придонеси за вработување за нововработени лица;
- Надоместување на платата при породилно отсуство во износ од 100%;
- Стимулација за работодавачот во износ од 50% од вкупните обврски за здравствено осигурување за нововработени лица;
- Надоместување на новите инвестиции во основни средства до висина на утврдениот и платен данок на добивка или доход за годината.

Улогата на Парламентот во врска со привлекувањето СДИ, државна помош и политики за конкурентност

Советот за конкуренција на Босна и Херцеговина⁴⁸ е независно тело со единствена надлежност да го спроведува Законот за конкуренцијата и да одлучува по предмети. Советот за конкуренција доставува извештај до Советот на министри на БиХ на годишна основа. Советот за државна помош беше воспоставен неодамна и сè уште не е оперативен. Парламентот го ратификуваше Законот за државната помош и воспоставувањето на Советот.

Case study - RS Silicon doo Mrkonjić GradThe Italian investor Metalleghe initiated the investment in a production plant for metal silica processing in Mrkonjić Grad, Republic of Srpska. The 20013 Letter of intention was signed between the investor and the prime minister of RS and the Mayor.

The investment is estimated to be 30 million BAM. The awarded grant is of value of 9 BAM based on the Invitation for Award of Grant Financing based on the Decree on Conditions and Implementation of Investment and employment program: (1) grant per new employment depending on the development level of the municipality (2) 15% grants of investment value for investments over BAM 25 million and over 100 new employments.

⁴⁴<http://www.doingbusiness.org/law-library/bosnia-and-herzegovina>

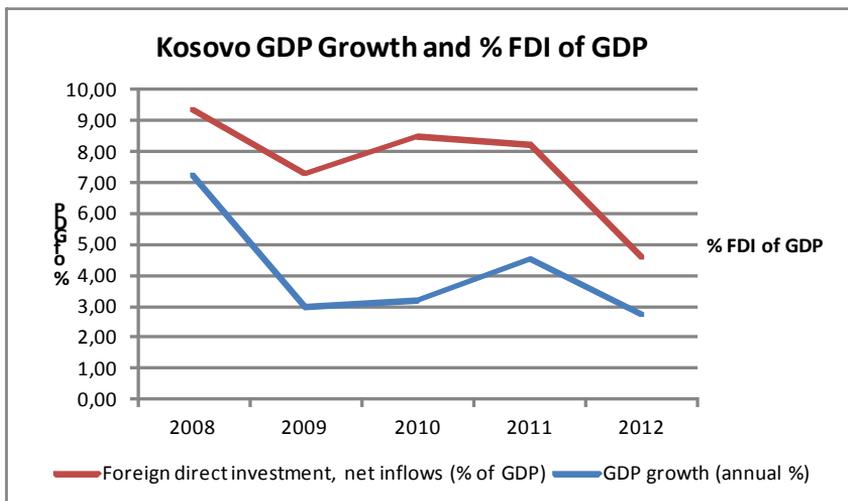
⁴⁷<http://skupstinabd.ba/zakoni/zakon-o-podsticaju-privrednog-razvoja-u-br-d.html>

⁴⁸www.bihkonk.gov.ba

Косово *

Косово *	2008	2009	2010	2011	2012
Број на жители (вкупно)	1.747.383	1.761.474	1.775.680	1.790.957	1.806.366
БДП (тековен УСД)	5.771.473.142	5.634.824.257	5.750.799.437	6.636.703.418	6.445.201.981
Раст на БДП (годишен %)	7,20	3,00	3,20	4,50	2,70
Странски директни инвестиции, нето приливи (% од БДП)	9,30	7,24	8,46	8,23	4,55
Странски директни инвестиции, нето приливи (платен биланс, тековен УСД)	536.790.832	408.068.783	486.596.952	546.217.229	293.195.750

Извор : <http://data.worldbank.org>.

Извор : <http://data.worldbank.org>.

Показателите на СДИ мерени како % во бруто домашниот производ покажуваат релативно стабилен тренд помеѓу 5% и 8% преминувајќи ги показателите на годишниот раст на БДП. Освен во 2012 година, кога СДИ имаа вредност помала од 300 милиони УСД, вредноста на СДИ во Косово* на годишна основа се движи помеѓу 400 и 500 милиони УСД.

Преглед на законодавството и политиките за привлекување СДИ

Во продолжение се наведени главните закони во Косово* коишто го уредуваат деловното работење и привлекувањето СДИ:

- Закон за странските инвестиции – законот предвидува еднаков третман на странските инвестиции со домашните инвеститори

- Закон за измена и дополнување на Законот за деловните организации
- Закон за странски државјани
- Закон за конкуренцијата
- Закон за заштита на конкуренцијата
- Закон за економските зони
- Закон за стоките кои се ослободени од царински давачки и стоките за кои не се плаќаат царински давачки
- Закон за данокот на додадената вредност
- Закон за даноците на недвижен имот
- Закон за јавни-приватни партнерства и концесии
- Закон за персоналниот данок на доход
- Закон за закупи
- Закон за надворешната трговија

Следните институции се директно одговорни за привлекување СДИ:

Агенцијата за промоција на инвестициите на Косово (АПИК)⁴⁹ е главната државна институција за поддршка на странските инвестиции во Косово, како и за унапредување на извозот. АПИК обезбедува помош за меѓународните бизниси како извршна агенција на Министерството за трговија и индустрија. Агенцијата има канцеларии во Приштина и Виена преку Економската иницијатива за Косово – ECIKS (невладина организација поддржана од Австриската агенција за развој – ADA.

Преглед на државната помош и политиките за конкурентност

Примената на Законот за заштита на конкурентноста и неговото следење се извршуваат од страна на Косовската комисија/орган за конкурентност⁵⁰. Во Косово се уште не е стапен на сила Закон за контрола на државната помош.

Исто така, не постои унифицирана програма за субвенции на национална основа. Инвестициските мерки се подеднакво применливи за странските инвеститори, како и за домашните:

- Корпоративен данок на добивка⁵¹ - даночните обврзници со приходи помали од 50,000 евра може да одберат да бидат оданочени со 10% врз основа на реални приходи или на презумптивна даночна основа.
- Даночните обврзници со приходи помали од 50,000 евра се обврзани на следниве давачки: 3 проценти од целокупниот бруто квартален приход од трговија, транспорт, земјоделство или слични деловни активности, но не помалку од 37.50 евра по квартал; 5 проценти од годишниот приход на компанијата кој произлегува од давање услуги, професионални, забавни и слични активности, но не помалку од 37.50 евра по квартал; 10 проценти од нето приходите од закуп за кварталот, намалени за износот на задржаните суми во текот на тој квартал
- Загубите може да се пренесуваат до 7 години
- Странските даночни олеснувања за данокот на добивка исплатен во странство од страна на жителите се одобрува до максималниот износ на даночната обврска во Косово
- Стапката на персоналниот данок на доход зависи од годишната вредност, која е прогресивна и се задржува од работодавците (од 0 до 10%).
- Одредени стоки се ослободени од царински давачки

- Потенцијални субвенции на локално ниво во локалната економска зона – посебни економски зони кои не се слободни економски зони

Улогата на Парламентот во привлекувањето на СДИ и државна помош и политики за конкурентност

Агенцијата за конкурентност на Косово* се состои од пет членови, претседател на комисијата и четири комесари кои се назначени од Парламентот на Република Косово. Агенцијата одговара пред Парламентот за своите активности по пат на изготвување на годишни извештаи.

Студија на случај – Етлингер Штимје (ИНВЕСТИЦИЈА ПОДДРЖАНА СО ГРАНТ ОД ДОНАТОР)

Колм Флугер/Етлингер – австриска инвестиција за земјоделско производство (зеленчук и обработен зеленчук во Штимје, Косово*. Инвестициска вредност од 500,000 евра поддржана финансиски од Австриската развојна соработка (АРС). Заедничката инвестиција отвори 150 нови работни места во Косово*.

* Овој назив не ги вклучува мислењата за статусот и е во согласност со UNHCR 1244 и мислењето на Меѓународниот суд на правдата во врска со Декларацијата за независност на Косово.

⁴⁹<http://www.invest-ks.org>.

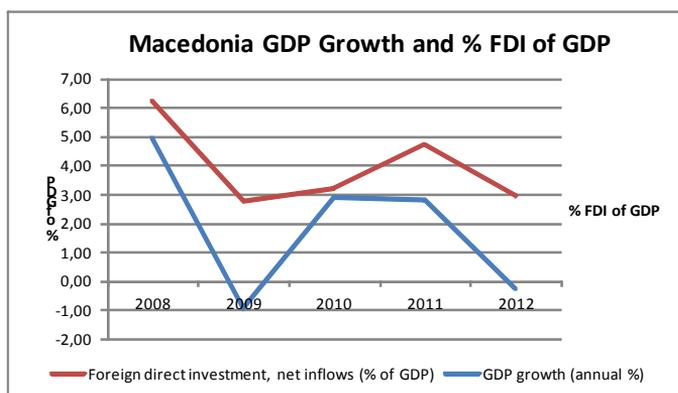
⁵⁰<https://ak.rks-gov.net/?cid=2,11>.

⁵¹http://www.kpmg.com/AL/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Brochures/Documents/2011-Investment-in-Kosovo*-web.pdf.

Македонија

Македонија	2008	2009	2010	2011	2012
Население (вкупно)	2.098.769	2.100.558	2.102.216	2.103.890	2.105.575
БДП (тековно во долари)	9.834.038.367	9.313.573.965	9.338.665.631	10.439.099.881	9.612.518.136
Раст на БДП (годишно%)	4,95	-0,92	2,89	2,84	-0,27
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	6,22	2,79	3,22	4,74	2,94
Странски директни инвестиции, нето приливи ⁵² (ДНП, тековно во долари)	611.688.379	259.530.322	300.734.841	495.096.925	282.676.632

Извор : <http://data.worldbank.org>.

Извор : <http://data.worldbank.org>.

Показателите за СДИ изразени како процент од БДП прикажуваат стабилен просечен тренд од 3% до 5%, што е повеќе од годишниот раст на БДП во последните пет години. Со исклучок на 2008 година, СДИ изразени во американски долари прикажуваат стабилна годишна вредност со опсег од 260 милиони американски долари до 495 милиони американски долари

Преглед на законите и политиките за привлекување СДИ

Следниве основни закони во Република Македонија го регулираат деловното работење и привлекувањето на СДИ:

- Закон за заштита на конкурентноста – ги уредува условите за конкурентност
- Закон против нелојална конкуренција - ги уредува условите за лојална конкуренција
- Закон за технолошки индустриски развојни зони⁵³ - го уредува основањето и работењето во рамките на ТИРЗ
- Закон за контрола на државната помош – ги уредува видовете државна помош и условите за одобрување државна помош и

- Законот за трговски друштва – го уредува основањето трговски друштва, видовите како и обврските на друштвата
- Закон за данок на добивка – ги уредува даночните обврски кои произлегуваат од заработката на компаниите

Следниве институции се директно одговорни за привлекување СДИ:

- Агенцијата за странски инвестиции и промоција на извозот на Република Македонија (Investinmacedonia)⁵⁴ – официјалната владина агенција одговорна за привлекување и развој на странски инвестиции и промоција на извозот
- Дирекција за технолошки индустриски развојни зони⁵⁵ - тело во рамки на Владата на Република Македонија кое управува со унификацијата на административните работи во сите индустриски зони во Република Македонија
- Министерите за привлекување странски директни инвестиции
- Министерството за економија, сектор за привлекување инвестиции

Преглед на државната помош и политиките за конкурентност

Спроведувањето на законот за заштита на конкурентноста и Законот за контрола на државната помош, како и следењето и контролата на државната помош во Република Македонија се извршуваат од страна на Комисијата за заштита на конкурентноста⁵⁶.

Главните политики и мерки за привлекување СДИ во Македонија се следниве:

- Рамна даночна стапка од 10%
- Даночни олеснувања – не постои данок на добивка на реинвестирана нето добивка пред оданочување
- Инвестициите во ТИРЗ нудат шеми за државна помош во форма на регионалната државна помош:
 - Ослободување од плаќање личен и корпоративен данок на доход во првите 10 години;
 - Ослободување од данок на додадена вредност и плаќање царински давачки за добра, суровини, опрема и машини до 500 илјади евра како субвенција за поттикнување трошоци, во зависност од вредноста на инвестицијата и бројот на вработени
 - Закуп на земјиште до 99 години;
 - Бесплатно поврзување со природен гас, вода, електрична енергија;
 - Ослободување од плаќање комунални давачки на локалната општина и давачки за градежни дозволи, како и зелени царински канали за добра⁵⁷.

Улогата на Парламентот во привлекувањето на СДИ и државна помош и политики за конкурентност

Комисијата за заштита на конкурентноста е независно владино тело во својство на правно лице, со независност во својата работа и процесот на носење одлуки. Комисијата се состои од претседател и четири членови кои се назначуваат и разрешуваат за периоди од пет години од страна на Парламентот на Република Македонија, со право на повторен избор.

Комисијата за заштита на конкурентноста е обврзана да изготвува и поднесува до Парламентот годишни извештаи кои содржат подробности за активностите согласно Законот за заштита на конкурентноста и Законот за државна помош.

Во случај на примање државна помош, Агенцијата за странски инвестиции и промоција на

извозот на Република Македонија го потпишува договорот со инвеститорот во име на Владата на Република Македонија.

Случај на Кемет електроникс Македонија ДООЕЛ

24.07.2011 Кемет електроникс Македонија ДОО и Владата на РМ потпишаа Договор за регионална државна помош со цел да создадат нови вработувања поврзани со инвестицијата.

Кемет електроникс е компанија со седиште во САД која произведува кондензатори, која започна со работа во 2012 година во ТИРЗ Скопје. Најавената инвестиција (која ќе се одвива во две фази) е со вредност од 25 милиони американски долари и се планира да вработи 500 лица. Кемет електроникс има намера да произведува стандардни кондензатори, а во иднина ќе го прошири своето производство со дополнително производи⁵⁸.

Утврден е максималниот интензитет на државната помош и 50% од бруто подобните инвестициски трошоци или 50% од трошоците за плата за вработените за новите вработувања за период од две години

Според Извештајот на КЗК (Комисија за заштита на конкурентноста) за 2011 година, со Одлуката 27/07/2011, во 2011 година, компанијата добила државна помош под регионалната шема во вредност од 2,05 милиони евра⁵⁹.

Кемет електроникс ги добила следниве бенефиции⁶⁰: даночни олеснувања (ослободени од плаќање данок на добивка за период од 10 години и персонален данок на доход за период од 10 години, ослободување од ДДВ за увоз на добра и трговија во рамките на зоната); царински олеснувања; ослободување од надомест за управување со градежно земјиште; ослободување од обврската за изградба на засолниште и сродните обврски за засолниште; ослободување од поднесување гаранција како инструмент за обезбедување на царински долг.

⁵²Нето приливите од СДИ се збир на акционерски капитал, реинвестирање на заработката, друг долгорочен капитал и краткорочен капитал, што е видно во билансот на исплати⁵³<http://www.fez.gov.mk/tir-zones-law.html>

⁵⁴<http://www.investinmacedonia.com/node/33>.

⁵⁵<http://www.fez.gov.mk/dtirz-today.html>.

⁵⁶www.kzk.gov.mk.

⁵⁷<http://www.investinmacedonia.com/>.

⁵⁸<http://www.fez.gov.mk/kemet-160.html>.

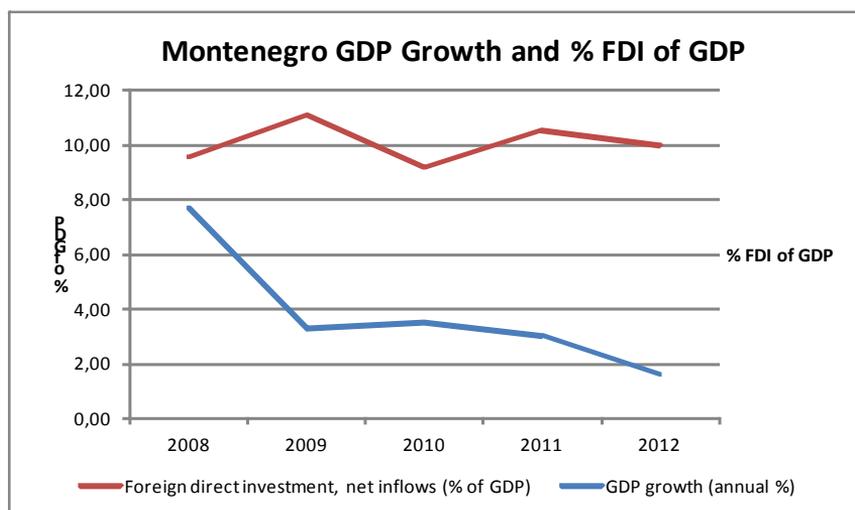
⁵⁹www.kzk.gov.mk.

⁵⁹<http://kzk.gov.mk/images/Vestiimages/971/%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%97%D0%95%D0%9C%D0%98.pdf>.

Црна Гора

Црна Гора	2008	2009	2010	2011	2012
Население (вкупно)	618.649	619.408	620.078	620.644	621.081
БДП (тековно во долари)	4.519.731.947	4.157.852.772	4.114.780.574	4.501.811.520	4.373.170.812
Раст на БДП (годишно%)	6,90	-5,70	2,50	3,23	-0,55
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	21,57	37,26	18,43	12,36	14,14
Странски директни инвестиции, нето приливи (ДНП, тековно во долари)	975.105.642	1.549.312.935	758.407.500	556.257.883	618.367.296

Извор : <http://data.worldbank.org>.

Извор : <http://data.worldbank.org>.

Показателите за СДИ изразени како процент од БДП прикажуваат стабилна и поголема процентуална вредност во последните пет години, со опсег од најмногу 37% во 2009 година до најмалку 12% во 2011 година, со што има значително надминување на процентот на БДП на годишно ниво. Вредноста на СДИ во Црна Гора има тренд на намалување во последните пет години, но сепак изнесува над половина милијарда американски долари.

Преглед на законите и политиките за привлекување СДИ

Следниве основни закони во Црна Гора го регулираат деловното работење и привлекувањето на СДИ:

- Законот за странски инвестиции
- Закон за трговски друштва

- Закон за тековни и капитални операции со странство
- Закон за слободни трговски зони
- Закон за царински давачки
- Закон за данок на добивка на странски компании (Закон за корпоративен данок на доход)
- Закон за персонален данок на доход
- Закон за контрола на државна помош
- Закон за заштита на конкурентноста

Следниве институции се директно одговорни за привлекување СДИ:

- Агенција за промоција на инвестициите на Црна Гора⁶¹ (АПИЦГ), владина инвестициска агенција за промоција на странските инвестиции
- Министерството за економија на Црна Гора

Преглед на државната помош и политиките за конкурентност⁶²

Политичките мерки за привлекување странски инвестиции во Црна Гора се предвидени во Стратегијата за привлекување странски инвестиции на АПИЦГ, кои се одобрени од Владата на Црна Гора. Спроведувањето на Законот за заштита на конкурентноста и неговото следење се врши од страна на Агенцијата за заштита на конкурентноста⁶³.

Посебните мерки за инвеститорите се следниве:

- 100% олеснување од данок на добивка и олеснување од персонален данок на доход – за новоосновани компании (или деловни единици) во економски неразвиените општини за производни активности. Даночните олеснувања не се применливи за примарно земјоделско производство, транспорт и бродоградба, риболов и челик.
- Субвенционирање на категориите на невработени – перцептивно изземање на лично осигурување и придонеси за утврдени категории на невработени од одредена возраст, долгорочно невработени, деловни зони итн.
- Локални даночни олеснувања на општинска основа, како што се намалувањата на: комунални и други давачки, субвенциониран закуп/продажна цена на деловни зони, данок на имот, ЈПП аранжмани, инфраструктурни проекти итн.
- Субвенции за слободната зона во Пристаништето Бар⁶⁴ :
 - Користење на земјиште и објекти со долготраен закуп, под фиксни услови;
 - Ослободување од царина, царински давачки и ДДВ за стоки кои влегуваат во зоната;
 - Стоките може привремено да бидат отстранети од зоната;
 - За стоките од зоната се плаќа царина и царински давачки само за странските компоненти во стоката;
 - Ослободување од данок на добивка;
 - Бесплатен трансфер на добивка и депозити.

- Покрај мерките за субвенционирање странски инвестиции, мерките за државна помош се спроведуваат преку следниве форми: (1) Хоризонтална помош – наменета за реструктурирање и подобрување на постојните компании (2) Вертикална помош – поддршка на регионалниот развој преку инвестициски-развоен фонд⁶⁵ (поддршка на МСП, општинска инфраструктура, итн.) и Агенција за вработување⁶⁶ (олеснување на придонеси за невработените).

Улогата на Парламентот во привлекувањето на СДИ и државна помош и политики за конкурентност

Согласно Законот за странски инвестиции, поттикнувањето и промоцијата на странски инвестиции кои придонесуваат кон економскиот развој на Црна Гора се вршат врз основа на Стратегијата за привлекување странски инвестиции, усвоена од Владата на Црна Гора, а самата промоција се врши од страна на Агенцијата за промоција на странски инвестиции на Црна Гора. Агенцијата за заштита на конкурентноста на Црна Гора и Комисијата за контрола на државна помош имаат одговорност пред Владата и имаат обврска да поднесуваат годишни извештаи за нивната работа до Владата и Парламентот на Црна Гора.

Студија на случај – Портомонтенегро индустрија за јахти /

Портомонтенегро е домашно луксузно пристаниште за јахти во комбинација со пристанишно село и е една од најголемите инвестиции во Црна Гора. Инвеститорот, Адријатик марини, во 2007 година го откупи пристаништето и бродоградбата Сава Ковачевиќ – Арсенал за 23 милиони евра. Според инвеститорот, инвестицијата до сега достигнала 200 милиони евра и отворила 800 нови работни места⁶⁷. Според инвеститорот, компанијата директно не добила посебни субвенции. Сепак, во секторот бродоградителство се дадени 105 илјади евра државна помош за 2012 година. Субвенциите, вклучително државната помош на Црна Гора, се насочени кон домашните компании кои имаат проблем со реструктурирање.

Млечна индустрија Шимиќ

Според извештајот за 2012 година на Комисијата за државна помош, една од домашните компании кои добиле најголеми индивидуални субвенции од државната помош за земјоделството е компанијата за производство на млеко „Шимиќ“ – Даниловград, која во 2012 година добила грант во вредност од 248 илјади евра, дел од вкупните субвенции за млечниот сектор во износ од 658 илјади евра. Вкупниот износ на државната помош во 2012 година бил 41,9 милиони евра.

Контејнерски терминал

Во 2011 година, Министерството за поморски работи и транспорт доделило државна помош на компанијата Контејнерски терминал, помош во форма на гаранција за данокот одобрен од страна на ЕБРД во износ од 787 илјади евра за заем од 4 милиони евра⁶⁸.

⁶¹<http://www.mipa.co.me/>.

⁶²Стратегија за привлекување странски директни инвестиции 2013-2015. ⁶³<http://www.azzk.me/>.

⁶⁴<http://www.lukabar.me/eng/szona.htm>.

⁶⁵<http://www.irfcg.me/>.

⁶⁶<http://www.zzzcg.org/home/default.asp>.

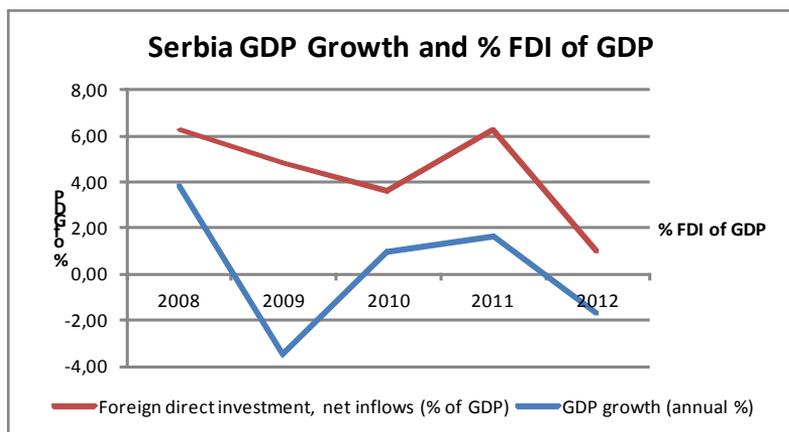
⁶⁷<http://www.vijesti.me/vijesti/korlet-ovakvo-brodogradiliste-bijelaj-je-prijetnja-zivotnu-sredinu-clanak-159738>.

⁶⁸<http://www.emim.org/files/3.pdf>.

Србија

Србија	2008	2009	2010	2011	2012
Население (вкупно)	7.350.221	7.320.807	7.291.436	7.258.745	7.223.887
БДП (тековно во долари)	47.760.580.366	40.249.479.880	36.990.001.284	43.291.846.196	37.488.935.010
Раст на БДП (годишно%)	3,80	-3,50	1,01	1,63	-1,70
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	6,27	4,81	3,62	6,24	0,95
Странски директни инвестиции, нето приливи (ДНП, тековно во долари)	2.996.385.201	1.935.601.654	1.340.194.855	2.700.435.377	355.286.702

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Показателите за СДИ изразени како процент од БДП покажуваат тренд на варијација во последните пет години којшто варира од најмногу 6% во 2008 година до помалку од 1% во 2012 година, следејќи го трендот на севкупниот раст на годишниот БДП во истиот период. Со исклучок на 2012 година, кога вредноста на СДИ изнесуваше 355 милиони американски долари, во останатиот период СДИ во Србија на годишно ниво беа во износ од 1,34 милијарди американски долари до нешто помалку од 3 милијарди американски долари, надминувајќи го годишниот раст на БДП.

Преглед на законите и политиките за привлекување СДИ

Следниве основни закони во Србија го регулираат деловното работење и привлекувањето на СДИ:

- Закон против нелојална конкуренција - ги уредува условите за лојална конкуренција

- Закон за контрола на државната помош – ги уредува условите и контролата на државната помош за заштита на конкурентноста во пазарната економија, подобрување на деловниот развој (не ги уредува земјоделство и водостопанството)
- Закон за слободни зони – го уредува засновањето и улогите на слободните економски зони
- Закон за трговски друштва (ЗТД) – го регулира засновањето и обврските на сите видови компании
- Закон за данок на добивка – ги уредува даночните обврски кои произлегуваат од заработката на компаниите
- Закон за царина – ги уредува царинските правила

Следниве институции се директно одговорни за привлекување СДИ:

- Агенција за инвестиции и промоција на извозот на Србија (АИПИС) – е владина агенција за промоција на странските директни инвестиции и нивна поддршка
- Агенција за осигурување и финансирање на извозот на Србија (АОФИС)⁶⁹ - претставува владина агенција за финансирање на извозот со цел за промоција на извозот и развој на странските економски врски
- Министерство за економија – преку горенаведените агенции
- Администрација за слободни зони – административно тело во рамки на Министерството за финансии кое врши државни административни работи во делот на слободните зони⁷⁰

Преглед на државната помош и политиките за конкурентност

Спроведувањето и надзорот на Законот за заштита на конкурентноста се врши од страна на Комисијата за заштита на конкурентноста⁷¹, додека спроведувањето на Законот за државна помош и контролата на државната помош во Србија се вршат од страна на Комисијата за контрола на државна помош⁷², во рамки на Министерството за финансии на Р. Србија, во состав од претставници на Министерствата за финансии, економија, инфраструктура, заштита на животната средина и Комисијата за заштита на конкурентноста.

Посебните мерки за поддршка на инвестициите во Србија се следниве:

- Државни грантови за гринфилд и браунфилд инвестиции – (важи за сите сектори освен примарното земјоделство, угостителската индустрија, малопродажбата и производство на синтетички влакна и јаглен) во форма на неповратни државни средства помеѓу 4 и 10 илјади евра по ново работно место отворено во последните три години од денот на потпишување на договорот за доделување средства.
- Државни грантови за големи инвеститори
 - Инвестиции во износ над 200 милиони евра и 1.000 нови работни места во рок од 10 години, до 17% од вкупната вредност на инвестицијата;
 - Инвестиции над 100 милиони евра и најмалку 300 нови работни места во временски период помал од 10 години, до 17% од вкупната инвестициска вредност
 - Инвестиции меѓу 50 и 100 милиони евра и најмалку 300 нови работни места во временски период помал од 10 години, до 20% од инвестицијата
- Средни инвестиции од над 30 милиони евра и најмалку 150 нови работни места во рок од 10 години, до 17% од вкупната инвестиција
- Финансиски инвестиции во зависност од секторот, нивото на развој на територијата, големина на инвестицијата и минимален број на нови отворени работни места во опсег од 4 до 20 илјади евра по ново работно место.
- Грантови од националната агенција за вработување - за вработување, стажирање и повторна обука, средствата се достапни по вработен/стажант
- Времено олеснување од корпоративен данок - олеснување за период од 10 години за поголеми компании, доколку инвестициите во основни средства изнесуваат над 9 милиони евра и се

вработат најмалку 100 нови вработени во рамки на инвестицискиот период, како и олеснување од корпоративен данок на добивка за инвестициите во неразвиените региони во рок од 5 години под посебни услови

- Олеснување на корпоративен данок на доход - намалување до 20% на данокот (или 40% за помали компании) од сумата инвестирана во основни средства за даночниот период, но не повеќе од 33% (или 70% за мали претпријатија) од вкупната даночна обврска во текот на една година. Доколку не се искористи, може да се префрла sukcesивно во текот на 10 години.

- Пренесување загуби - до пет години

- Данок на плата и олеснувања на давачки за социјално осигурување - за 3 или 2 години, во зависност од категоријата на вработени

- Годишни намалувања на данок на доход - за странски државјани, во случај кога износот зависи од приходот во споредба со просечната плата во Србија, оданочувањето започнува доколку е три пати поголема од просечната плата во Србија од 10% и процентот се зголемува со зголемувањето на износот

- Бенефиции на слободните економски зони:

- Ослободување од данок на додадена вредност за добивка генерирана со комерцијални активности во постојните шесто слободни зони: Суботица, Нови Сад, Зрењанин, Шабац, Крагуевац и Пирот.

- Бесцарински увоз на: сировини и полуготови стоки за извозно производство во слободните економски зони или овластени од царината за надворешно производство, како и за увезената опрема и машини кои се дел од капиталот на инвеститорот во компанија во Србија.

- Дополнителни локални субвенции, чија големина зависи од локацијата: Ослободувања или намалувања на закуп на земјиште, или плаќање на рати, со претходна согласност на Владата на Србија; намалување на давачката за развој на градежно земјиште; итн. .

Случајот на ФАС ФИАТ автомобили Србија

Најголемата инвестиција во автомобилскиот сектор во Србија, како дел од Слободната зона Крагуевац, е проектот ФИАТ. Извозната вредност на ФИАТ во 2013 година се проценува на 1,5 милијарди евра (според АИПИС).

Според Протоколот со кој се регулира односот со Фиат Автомобили Србија, се предвидува државна помош од 14 милиони евра (6 милиони евра за 2013 година и 8 милиони евра) под услов да се отвори утврден број на нови работни места. Преку Одлуката за условите за субвенционирање на производството и побарувачката за патнички возила произведени во Република Србија во 2013 година (23.03.2013) , и Фиат како единствен производител во Србија, беше субвенционирана продажбата во вредност до 6 милиони евра (720 милиони српски динари) преку: намалување на цената на новиот модел на возило „500L“ на домашниот пазар за 3 илјади евра по возило и осигурување дека комерцијалните банки и лизинг компаниите ќе одобрат финансирање на моделите со годишна каматна стапка помала од 3%.

⁶⁹www.aofi.rs.

⁷⁰<http://www.usz.gov.rs/eng/o-nama.php>.

⁷¹ www.kzk.org.rs.

⁷²<http://www.mfin.gov.rs/pages/issue.php?id=7271>.

⁷³<http://www.usz.gov.rs/files/publikacije/Investment%20Incentives%20in%20Serbia%202013.pdf>.

⁷⁴<http://www.usz.gov.rs/eng/proizvodjaci.php>.

⁷⁵http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/dokumenti/2013/uredba_putnicka_vozila057_lat.pdf.

Практични насоки за подобрување на парламентарниот надзор

А. Политика за конкурентност и државна помош во државите на Западен Балкан

Во насока на извршената проценка на тековните состојба на ниво на усогласување на законодавството и индустриската поставеност, предизвиците за парламентарниот надзор над политиката за конкурентност и државната помош во државите на Западен Балкан продолжуваат и понатаму.

- Еден од главните предизвици за постигнување усогласеност во делот на политиката за конкурентност е потребата да се развие и зајакне капацитетот за спроведување на надлежните органи за заштита на конкурентноста и надзор и контрола на државната помош
- Целосното порамнување на ова поглавје бара фундаментални промени на деловната култура;
- Што се однесува до политиката за државна помош, потребно е да се развие дека државната помош не доаѓа за ништо. Ниту, пак, претставува решение кое веднаш ќе ги реши сите проблеми. Крајно, даночните обврзници треба да ја финансираат државната помош, за што постојат опортунитетни трошоци. Давањето помош на претпријатијата значи преземање финансии од други области на политиките. Државните ресурси се ограничени и се наменети за други клучни цели, како што се образовниот систем, здравствениот систем, националната безбедност, социјалната заштита и друго. Според тоа, потребно е државите својот избор да го вршат на транспарентен начин и да ставаат приоритет на активностите;
- Постои потреба од јакнење на инструментите за парламентарен надзор над политиките за конкурентност и државна помош.

Предложени подобрувања:

- Обврската за поднесување годишни извештаи од страна на надлежните органи до Собранието претставува корисна алатка за парламентарен надзор над политиката за конкурентност и политиката за државна помош. Според тоа, во државите во кои не се воспоставени такви инструменти, нивното воспоставување би било корисно.
- Улогата на парламентот во контролата на државната помош треба да биде зајакната со активности за градење капацитети на пратениците, како и вработените во парламентот; и
- Еден од инструментите за парламентарен надзор над политиката за државна помош се дискусиите и надзорот преку парламентарните комисии за буџет и финансии. Според тоа, потребно е да се зголеми свеста меѓу пратениците и вработените во парламентот за елементите на државната помош и правилата за државна помош.

Б. СДИ и државна помош во државите на Западен Балкан

Со оглед на информациите дадени во оваа алатка и извршената проценка, можеме да ги предложиме следниве практични совети за подобрување на парламентарниот надзор над државната помош, конкурентноста и привлекувањето странски директни инвестиции во државите на Западен Балкан:

- Дискусиите за СДИ и националната конкурентност се уште во светот се смета за тема која треба да биде обработувана исклучиво на ниво на извршната власт.
- Парламентите од Западен Балкан се фокусираат повеќе на годишни извештаи од

институциите изработени на старомоден начин и се ограничени во надзорот над процесот на државната помош и привлекувањето СДИ.

- Извештаите најмногу се сконцентрирани на влезните и излезни мерки, без оглед на информациите од извршните власти кои се однесуваат на исходот и ефикасноста на државната помош и политиките за привлекување СДИ.
- Де факто не постои соодветна анализа за трошоци и придобивки, со што сите би можеле подобро да разберат зошто политиките и мерките за државна помош и привлекување СДИ се предложени од страна на извршната власт.
- Не постои ниту дебата, ниту соодветна „нова генерација“ политики предложени од извршните власти за интеграцијата на СДИ во националните економии и како да се вклучат домашните компании во синџирот на набавки.

Предложени подобрувања:

- Парламентите треба да бидат вклучени во раната фаза на процесот на создавање државна помош и привлекување СДИ од страна на извршната власт. Парламентот е вистинското место за дискутирање на аспектите на државната помош и привлекувањето СДИ пред реално да бидат спроведени од страна на извршната власт.
- Во рамки на годишните извештаи на соодветните органи поврзани со државна помош и привлекување СДИ, треба да бидат вклучени и анализите на ефикасноста и ефективноста на СДИ.
- Парламентите треба да бараат од извршната власт да изготви соодветни прелиминарни анализи за трошоците и придобивките за секоја државна помош и предложените политики за ДСИ.

Привлекувањето СДИ и политиките за државна помош се многу значаен дел од јавните финансии кој бара ефикасна и ефективна контрола од парламентите, во спротивно би можело да резултира со министерства кои даваат дискрециони концесии на СДИ на начин на кој тие сметаат дека е соодветен, наместо по пат на спроведување социо-економски политики за подобро работење на националната економија.

Наводи:

1. Политиката за конкурентност во Европа и граѓанинот, Европска комисија, 2000;
2. Резиме на легислативата, Конкурентност
http://europa.eu/legislation_summaries/competition/index_en.htm;
3. Повелба за функционирањето на Европската унија (пречистен текст 2012) [Службен весник С 326 од 26 октомври 2012];
4. Политиката за конкурентност на ЕУ и потрошувачот, Европска комисија;
5. Водич до главните административни структури потребни за спроведување на законодавството;
6. Соодветните закони за конкурентност на државите од Западен Балкан;
7. Извештаи за напредокот на ЕК за 2013 година за државите од Западен Балкан;
8. Соодветните закони за државна помош на државите од Западен Балкан;
9. Резимеа на законодавства, државна помош
http://europa.eu/legislation_summaries/competition/state_aid/index_en.htm;
10. Извештај од пописот на постојни шеми за државна помош во Албанија;
11. Резолуција на Советот за конкурентност на БиХ за одбивање на апликацијата за концентрирање на компанијата Етихад ервејс ПЈСЦ Абу Даби, Обединети Арапски Емирати и Србија, претставена од Владата на Србија;
12. Одлука на Комисијата за конкурентност на Косово за усниот договор или координираните практики за порамнување на цените на нафтените деривати во општината Вуштри;
13. Мислење на Комисијата за заштита на конкурентноста во Македонија за Нацрт-законот за Технолошки и индустриски развојни зони, 2007;
14. Одлука на Агенцијата за заштита на конкурентноста на Црна Гора за злоупотреба на доминантната позиција на Југопетрол;
15. Одлука на Комисијата за државна помош на Србија во однос на шемата за вработување лица со инвалидитет, 2011;
16. Агенција за странски инвестиции и промоција на извозот во Република Македонија, <http://www.investinmacedonia.com/node/33>, пристапено во февруари 2014;
17. Агенција за заштита на конкурентноста на Црна Гора, <http://www.azsk.me/> пристапено во февруари 2014;
18. Орган за конкурентност на Албанија, www.caa.gov.al, пристапено во февруари 2014;
19. Агенција за развој на инвестициите на Албанија, <http://www.aida.gov.al/>, пристапено во февруари 2014;
20. Босна и Херцеговина, Собрание на областа Брчко, Закон за субвенционирање на економскиот развој во областа Брчко, <http://skupstinabd.ba/zakoni/zakon-o-podsticaju-grivrednog-razvoja-u-br-d.html>, пристапено во февруари 2014;
21. Централен регистар на Република Македонија, Регистар на директни инвестиции <http://www.crm.com.mk/DS/default.aspx?MainId=1&CatID=71>, пристапено во февруари 2014;
22. Комисија за заштита на конкурентноста, Македонија www.kzk.gov.mk, пристапено во февруари 2014;
23. Комисија за заштита на конкурентноста, Македонија, Одлука за државна помош, 2011 <http://>

- kzk.gov.mk/images/Vestiimages/971/%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%97%D0%95%D0%9C%D0%98.pdf, пристапено во февруари 2014;
24. Комисија за заштита на конкурентноста, Србија www.kzk.org.rs, пристапено во февруари 2014;
25. Совет за конкурентноста на Босна и Херцеговина, www.bihkonk.gov.ba, пристапено во февруари 2014;
26. Дирекција за Технолошки индустриски развојни зони, Македонија, <http://www.fez.gov.mk/dtirz-today.html>, пристапено во февруари 2014;
27. Дирекција за Технолошки индустриски развојни зони, Македонија, <http://www.fez.gov.mk/kemet-160.html>, пристапено во февруари 2014;
28. Дирекција за Технолошки индустриски развојни зони, Македонија, <http://www.fez.gov.mk/tir-zones-law.html>, пристапено во февруари 2014;
29. Агенција за вработување на Црна Гора, <http://www.zzzcg.org/home/default.asp>, пристапено во февруари 2014;
31. Ернст и Јанг, Извештај Doing Business во Албанија за 2012 година, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Doing_business_in_Albania_2012/\\$File/Doing_business_in_Albania_2012.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Doing_business_in_Albania_2012/$File/Doing_business_in_Albania_2012.pdf), пристапено во февруари 2014;
32. Европска Комисија, Работен документ за персоналот на Комисијата, Извештај за напредокот на Албанија за 2012 година, 2012, http://www.akti.gov.al/documents/al_garport_2012_en.pdf, пристапено во февруари 2014;
33. Европска Комисија, DG проширување, Рамковна проценка на УПА и мета проценка на ИПА помошта, Извештај за Албанија, Јуни 2013 година, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/2013/23914_rep_albania.pdf, пристапено во февруари 2014;
34. Европска Комисија, ERAWATCH, Мерки за поддршка, Фонд за конкурентност на Албанија http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/opencms/information/country_pages/al/supportmeasure/support_0011, пристапено во февруари 2014;
35. Европски покрет, Јакнење на капацитетите на граѓанскиот сектор за европска интеграција и пристапен процес, Студија на политиките, Државна помош во Црна Гора, 2012, Турковиќ Бисера, <http://www.emim.org/files/3.pdf>, пристапено во февруари 2014;
36. Агенција за промоција на странските инвестиции во Босна и Херцеговина, <http://www.fipa.gov.ba/>, пристапено во февруари 2014;
37. Меѓународна мрежа за конкурентност <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/members/member-directory.aspx>, пристапено во февруари 2014;
38. Меѓународна финансиска корпорација Doing Business, Мерење на регулирањето на деловните активности, Босна и Херцеговина, <http://www.doingbusiness.org/law-library/bosnia-and-herzegovina>, пристапено во февруари 2014;
39. Инвестициски и развоен фонд на Црна Гора, <http://www.irfcg.me/>, пристапено во февруари 2014;
40. Субвенции за инвестирање во Србија, Јануари 2013 година, Агенција за инвестиции и промоција на извозот на Србија АИПИС, <http://www.usz.gov.rs/files/publikacije/Investment%20Incentives%20in%20Serbia%202013.pdf>, пристапено во февруари 2014;
41. Агенција за промоција на инвестициите на Косово (АПИК), Канцеларија во Виена – Спроведено од ЕИК http://www.eciks.org/english/publications/investing_in_kosovo*_2010/top5.html, пристапено во февруари 2014;
42. Орган за конкурентност на Косово, <https://ak.rks-gov.net/?cid=2,11>, пристапено во февруари 2014;

43. КПМГ, Косовски инвестиции во Косово, 2011, http://www.kpmg.com/AL/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Brochures/Documents/2011-Investment-in-Kosovo*-web.pdf, пристапено во февруари 2014;
44. Министерство за економија, трговија и енергетика, Албанија <http://www.mete.gov.al/mei/>, пристапено во февруари 2014;
45. Министерство за финансии на Република Србија, Администрација за слободни зони, <http://www.usz.gov.rs/eng/o-nama.php>, пристапено во февруари 2014;
46. Министерство за финансии на Република Србија, Комисија за контрола на државна помош <http://www.mfin.gov.rs/pages/issue.php?id=7271>, пристапено во февруари 2014;
47. Министерство за финансии на Република Србија, Администрација за слободни зони, Деловни активности во зоните <http://www.usz.gov.rs/eng/proizvodjaci.php>, пристапено во февруари 2014;
48. Министерство за трговија и индустрија на Косово, Агенција за промоција на инвестициите на Косово (АПИК) <http://www.invest-ks.org>, пристапено во февруари 2014;
49. Агенција за промоција на инвестициите во Црна Гора, <http://www.mipa.co.me/>, пристапено во февруари 2014;
50. Агенција за промоција на инвестициите во Црна Гора, Стратегија за привлекување странски директни инвестиции 2013-2015, Март 2013, <http://www.gov.me/biblioteka/strategije>, пристапено во февруари 2014;
51. Пристаниште Бар, Закон за слободни зони, Црна Гора <http://www.lukabar.me/eng/szona.htm>, пристапено во февруари 2014;
52. Регулатива за условите и начинот на субвенционирање на производство и продажба на патнички возила произведени во Република Србија во 2013 година, http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/dokumenti/2013/uredba_putnicka_vozila057_lat.pdf, пристапено во февруари 2014;
53. Агенција за финансирање и осигурување на извозот на Србија, www.aofi.rs, пристапено во февруари 2014;
54. Светска банка, отворени податоци, <http://data.worldbank.org>, пристапено во февруари 2014;
55. Титан, Антеа Цемент СХ. А, <http://www.anteacement.com/default.asp?siteID=1&pageid=27&langid=2>, пристапено во февруари 2014;
56. UNCTAD, UNDP Албанија, Извештај за странски директни инвестиции во Албанија, 2011, http://www.mete.gov.al/doc/web_fdi_report_english.pdf, пристапено во февруари 2014;
57. Вјести онлајн, статија: Корлет: Овој начин на бродоградителство во Бјелој е закана за животната средина, 11.11.2013 <http://www.vijesti.me/vijesti/korlet-ovakvo-brodogradiliste-bijeloj-je-prijetnja-zivotnu-sredinu-clanak-159738>, пристапено во февруари 2014.

